

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 94(478)„1611/1634”: 327(043.3)

VALENTIN CONSTANTINOV

**ȚARA MOLDOVEI ÎN CADRUL RELAȚIILOR
INTERNAȚIONALE (1611–1634)**

611.02 ISTORIA ROMÂNILOR

**AUTOREFERAT
al tezei de doctor habilitat în istorie**

CHIȘINĂU, 2019

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Istoria Românilor, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Consultant științific:

Gonța Gheorghe, doctor habilitat, profesor universitar, Facultatea de Istorie și Geografie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Referenți oficiali:

1. **Luca Cristian**, dr. în istorie, profesor universitar, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România
2. **Chirtoagă Ion**, dr. hab. în istorie, conf. cerc., Institutul de Istorie
3. **Gumenâi Ion**, dr. hab. în istorie, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova.

Componența Consiliului științific specializat:

1. **Dragnev Demir**, dr. hab. în istorie, prof. univ., Institutul de Istorie, membru corespondent al AȘM (Președintele Consiliului)
2. **Ursu Valentina**, dr. în istorie, conf. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (Secretarul Consiliului)
3. **Eremia Ion**, dr. hab. în istorie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
4. **Tomuleț Valentin**, dr. hab. în istorie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
5. **Cocârlă Pavel**, dr. hab. în istorie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
6. **Cervencov Nicolae**, dr. hab. în istorie, profesor universitar, Universitatea de Stat „Grigore Țamblac” din Taraclia.

Susținerea va avea loc la **10 iunie 2019, ora 15.00** în ședința Consiliului științific specializat DH 611.02-06, la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă 1, bloc 2, sala Senatului, MD – 2069. Republica Moldova.

Teza de doctor habilitat și autoreferatul tezei pot fi consultate la Biblioteca Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 3 mai 2019.

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

URSU Valentina

/ _____ /

Autor:

CONSTANTINOV Valentin

/ _____ /

© Constantinov Valentin, 2019

Reperle conceptuale ale cercetării

Actualitatea și importanța problemei abordate. Temele de politică externă ocupă un loc important pentru cunoașterea trecutului istoric. Studiul complex al relațiilor politice internaționale scoate în lumină o multitudine de aspecte și explică numeroase procese care au influențat situația politică din anumite zone, iar spațiul românesc nu este o excepție în acest sens. Segmentul cronologic, 1611-1634, cercetat în această lucrare, vine cu o nouă abordare conceptuală – începuturile constituirii unui sistem politic, nou, care reprezenta o noutate în comparație cu perioada anterioară – cel al secolului al XVI-lea. Este răstimpul când în Europa se consolidează epoca modernă cu concepții și abordări noi, ca de exemplu, cel de echilibru european. Din această pleiadă face parte și prima mare conflagrație europeană, în care au participat activ mai multe țări europene – Războiul de 30 de ani.

Tema propusă este una de actualitate mai ales din perspectiva urmării unor legități istorice produse într-un anumit timp cu participarea mai multor factori de decizie, în care fiecare își avea locul său determinant. Aceleași legități le vom observa odată cu abordarea altor segmente cronologice din sec. XVII-XVIII, iar unele din ele vor explica și ceea ce se întâmplă astăzi în domeniul relațiilor internaționale, la o altă scară și dimensiune, dar urmărind aceleași principii generale. Analizând evoluția în perspectivă largă de câteva secole se pot trage concluzii concludente și se pot realiza scheme ale dinamicii relațiilor politice externe, iar pornind de la trasarea unor legități istorice se pot face și previziuni cu privire la posibilele evoluții în viitor a relațiilor politice internaționale în care zona noastră a jucat permanent un rol important. Nu mai puțin importantă este actuală tema din perspectivă locală, mai ales ținând cont de faptul că în ultima vreme procesele de globalizare au atins și țara noastră.

Studiul relațiilor internaționale care s-au produs în perioada anilor 1611-1634 este relevant pentru studierea, aprecierea și stabilirea unor legități istorice din perspectiva zilelor noastre. Demersul nostru vine să se axeze atât pe necesitatea unui studiu complex asupra perioadei în cauză, cu atât mai mult că este vorba de o perioadă puțin studiată și puțin cercetată în istoriografia noastră. Or, evenimentele produse între anii 1611-1634 pe arena central, sud-est și est europeană cu impact major asupra situației Țării Moldovei explică profund modul de funcționare a mecanismelor ce țin de relațiile politice internaționale din secolul al XVII-lea, dar și din cel următor – secolul al XVIII-lea. În această perioadă se cristalizează o nouă configurație politică europeană. Republica nobiliară Polono-Lituaniană dă primele semne de slăbire, Imperiul Otoman după o perioadă de glorie, care a durat până spre a doua jumătate a secolului al XVI-lea, începe să dea semne de slăbire, Statul Moscovit încet dar sigur își va trasa și va reveni la politica determinată de găsirea unor căi de acces spre Europa prin cele două mări – Baltică și mai apoi

Neagră. Începutul secolului al XVII-lea coincide cu serioase revendicări venite din partea Suediei pentru impunerea autorității în bazinul Mării Baltice, aspirații care vor dura până la sfârșitul Războiului Nordului în anul 1721. Chiar dacă în defensivă, mai ales din cauza problemelor de ordin intern și a înfrângerii în Războiul de 30 de ani, Imperiul Habsburgic își va continua linia politică de expansiune în Europa centrală și de sud-est, linie politică la care nu va renunța decât odată cu dispariția politică a monarhiei habsburge în urma primului război mondial.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor cercetate.

Abordarea conceptuală a tematicii legate de politica externă și locul Țărilor Române în cadrul politic internațional mai lărg s-a bucurat totdeauna de atenția cercetătorilor și investigatorilor trecutului nostru istoric. Atenția s-a canalizat însă spre segmentele spectaculoase și glorioase din trecut, alte perioade intrând într-un con de umbră. De aceea, subiectul propus de noi ridică mai multe probleme spre dezbateri, cum ar fi continuitatea și discontinuitatea proceselor istorice, interferențe determinante cu factorii de decizie externi, problema cercetării istoriei pe segmentul macro- pentru identificarea factorilor și legităților care au determinat o anumită evoluție a evenimentelor. Istoria totdeauna s-a scris în baza documentelor, iar cercetarea de față a ridicat problema extinderii sferei de investigații de la o bază documentară șubredă spre una temeinică, singură în stare să dea răspuns la multitudinea de întrebări care apar pe parcursul studiului istoric.

Mai multe lucrări cu trimitere la perioada cuprinsă între 1611 și 1634 au apărut încă din secolul al XVII-lea. Memorialiști, cronicari, autori de panegiricuri, ode, oameni politici ai epocii cu toții s-au referit la evenimentele petrecute în acea perioadă. Acest tip de literatură, părtinitor, a impus o anumită viziune asupra perioadei, mai ales în mediile poloneze. Lupta ideologică și motivarea unor fapte luate la un anumit moment au determinat specificul acestei literaturi. Pentru cronistica românească cel mai important izvor este cronica lui Miron Costin, care s-a inspirat din lucrările autorilor polonezi.

Istoriografia din secolul al XIX-lea a făcut saltul decisiv spre reflectarea adecvată a trecutului istoric. Prin urmare, odată cu secolul al XIX-lea se profilează o anumită încurajare a studiilor istorice menite să scoată la lumină mai ales paginile glorioase ale neamului românesc. Istoriografia pașoptistă și apoi cea romantică au impus o anumită dinamică în reflectarea trecutului istoric al românilor. Din realizările acestei epoci menționăm publicarea mai multor izvoare cu privire la perioada 1611-1634. Este vorba, în primul rând, despre publicarea cronicilor și a unor colecții de documente, care își păstrează și astăzi actualitatea.

Următoarea etapă calitativă s-a afirmat odată cu impunerea la scară europeană a istoriografiei pozitivistice, care avea la origini publicarea studiilor istorice în baza izvoarelor istorice. Aceste tendințe s-au afirmat și în spațiul românesc, astfel epocile mai puțin spectaculoase și-au ocupat spectrul lor în istoriografia noastră. În aceeași perioadă în istoriografia poloneză se formează curentul care idealiza anumite momente din trecutul țării ce în sec. al XIX-lea a ajuns ocupată de puteri străine. Între temele abordate au fost acele legate de personalitățile marcante din segmentul cronologic 1611-1634.

În secolul al XX-lea în pofida dominației ideologice, s-au profilat noi tendințe care veneau să scoată la lumină procesele din trecut și studierea lor din perspectiva criticismului istoric. Totuși, deși au fost făcute progrese notabile au rămas multe lacune și neclarități în domeniul studiului relațiilor politice internaționale.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei constă în realizarea unui studiu complex cu privire la impactul raporturilor politice internaționale asupra Țării Moldovei în perioada 1611-1634 și abordarea dintr-o perspectivă conceptual nouă a problemei relațiilor politice internaționale și a rolului pe care Țara Moldovei le-a jucat în acest cadru. Relațiile politice sunt realizate pornind de la unitatea spațiului nord-dunărean românesc. În acest context însă pornind de la specificul politic al Țării Moldovei am individualizat Țara Românească de la est de Carpați în cadrul unei tratări problematice distincte. În primul rând examinăm evenimentele cu caracter extern care s-au produs în acest spațiu și specifice doar Țării Moldovei: Bătălia de la Cornul lui Sas, Domnia lui Ștefan Tomșa II, Bătăliile de la Tătăreni și Drăgușani din anii 1615 și 1616, Problema succesiunii Movileștilor la tronul Țării Moldovei, relațiile politice polono-otomane și rolul de mediator al domnilor Țării Moldovei, Bătăliile de la Țuțora și Hotin care au afectat mai ales Țara Moldovei ș.a. În al doilea rând, cercetăm lupta politică pentru deținerea influenței asupra Țării Moldovei derulate între Imperiul Otoman și Rzeczpospolita. Nu avem o altă putere din zonă care să fi emis pretenții de suzeranitate asupra Țării Moldovei.

Obiectivele tezei:

- Analiza critică a istoriografiei și surselor cu referință la tema cercetării.
- Abordarea factorilor determinanți care au influențat situația politică a Țării Moldovei în perioada 1611-1634.
- Stabilirea contextului extern în care s-au desfășurat evenimentele pe teritoriul Țării Moldovei în perioada anilor 1611-1634.
- Determinarea interferențelor politice care au determinat evoluția relațiilor politice externe și care au influențat situația din Țara Moldovei în perioada de care ne preocupăm.

- Realizarea analizei situației din Imperiul Otoman și Rzeczpospolita ca elemente determinante în politica externă moldovenească în această perioadă.
- Caracterizarea factorilor politici de decizie din Rzeczpospolita și a influenței lor asupra situației politice din Țara Moldovei.
- Realizarea radiografiei interne a Rzeczpospolitei și Imperiului Otoman și impactul ei asupra situației în zonă, în general, și asupra Țării Moldovei, în special.
- Studiarea rolului pe care incursiunile cazacilor și ale tătarilor le-au avut asupra relațiilor polono-otomane și influența lor asupra Țării Moldovei.
- Aprecierea dimensiunii activității diplomatice a domnilor Țării Moldovei în contextul înrăutățirii relațiilor polono-otomane.
- Analiza complexă a evenimentelor derulate în spațiul nord-dunărean și impactul lor asupra situației politice a Țării Moldovei.
- Reconstituirea realităților politice externe din spațiul est-european în perioada anilor 1611-1634 și stabilirea legăturilor cu situația politică din Țara Moldovei.

Cadrul cronologic al cercetării

Segmentul cronologic corespunde începutului unei perioade distincte din istoria Țărilor Române, în general, și cel al Țării Moldovei, în special. În 1611 s-a declanșat un război al vasalilor Imperiului Otoman: principele Transilvaniei, pe de o parte, și domniile Moldovei și Țării Românești, pe de altă parte. Limita de sus corespunde urcării în scaun a lui Vasile Lupu în anul 1634.

Cadrul geografic al cercetării

Din punct de vedere geografic studiul de față se referă la spațiul central, sud-est și est european. Ținând cont de faptul că din punctul de vedere al raporturilor politice internaționale spațiul Țării Moldovei a fost monopolizat de Imperiul Otoman și Rzeczpospolita, cadrul geografic a cuprins întinderea celor două mari puteri, la care s-a adăugat întregul spațiu românesc de la nord de Dunăre, Hanatul Crimeei și Secea Zaporojeană, iar atunci când în evenimentele din spațiul românesc s-au implicat habsburgii, și teritoriul Imperiului Habsburgic. Sporadic când se explică realitățile legate de Polonia sau Imperiul Otoman, a fost amintit Statul Moscovit, Suedia sau Persia.

Metodologia cercetării științifice. În realizarea investigațiilor cu privire la tema anunțată am aplicat metodologia clasică. Am disociat ideologiile, demagogiile, imaginea și reprezentarea diferitor medii în corespondența din epocă, imaginară de cea reală, atât din țară cât și de peste hotare, prin apelul la criticismul istoric, corectând și nuanțând deseori tablourile prezentate de colegii noștri în lucrările publicate, care nu au realizat această disociere. Evocarea aspirațiilor și

ideologiei politice erau însoțite de o intensă corespondență, iar atitudinea față de aceasta trebuie să fie una critică, ceea ce am și realizat în această lucrare. Concomitent am realizat disocierea imaginarului și prezentărilor ideatice de cele reale. Toate acestea au fost obținute prin utilizarea: metodei deductive, metodei inductive, metodei sintezei, metodei tipologizării, metodei empirice, prin particularizare și generalizare, analogie ș.a. Principiul obiectivității a fost folosit pentru rezolvarea problemelor.

Noutatea și originalitatea științifică. Este primul studiu complet asupra problemelor de politică externă în spațiul central și est european care au afectat situația Țării Moldovei, pe segmentul cronologic 1611-1634. Cadrul geografic a fost stabilit în parametrii în care relațiile politice internaționale au afectat situația din Țara Moldovei. În general, acest spațiu se referă cu precădere la cel central-european: Imperiul Habsburgic și, mai ales, Rzeczpospolita, sud-est european: Imperiul Otoman și est european: Hanatul Crimeei și Secea Zaporojeană, ca entități politice dependente de Polonia și Turcia. Deși au avut un rol important în politica europeană a acelor vremuri și au influențat situația politică mai ales a Rzeczpospolitei: Suedia și Rusia Moscovită nu au afectat situația din Țării Moldovei în acest segment cronologic 1611-1634, iar altele cum ar fi Franța, Anglia sau Veneția au fost spectatori și au urmărit evenimentele de la noi mai ales prin reprezentanțele sale diplomatice de la Constantinopol. În general, situația politică internațională a Țării Moldovei a fost determinată de rivalitatea dintre Rzeczpospolita și Imperiul Otoman, precum și a factorilor politici care au accentuat aceste relații, adică cele din Hanatul Crimeei și Secea Zaporojeană. Implicarea altor factori, habsburgic și mai ales moscovit sau suedez, a fost minoră, dar dacă ele au avut vreo tangență cu acest spațiu implicațiile lor au fost reflectate în lucrarea de față.

Segmentul cronologic nu a fost ales întâmplător. Este vorba de o perioadă distinctă din istoria Țării Moldovei, de aproape un sfert de veac, marcată, pe de o parte, de căderea Movileștilor de la sfârșitul anului 1611 și declanșarea crizei politice în Țara Moldovei, determinată de factorul extern, iar, pe de altă parte, sfârșitul acestei perioade prin întronarea lui Vasile Lupu și începutul celei mai prospere perioade din istoria Țării Moldovei în sec. al XVII-lea. Până acum în istoriografia românească această perioadă a fost abordată fie pe segmentul cronologic 1601-1634 (V.Ciobanu), fie pe segmentul cronologic 1621-1672 (T.Gemil), cu referință la toate cele trei țări române.

Rezultate principale noi pentru știință și practică obținute. Am propus o nouă modalitate de abordare a problemelor de politică externă și a raporturilor politice internaționale pe segmente cronologice clar stabilite. Am arătat procedura metodologică în cazul unor asemenea investigații, care pornește, în primul rând, de la stabilirea cadrului mult mai larg

central și est european. Prin abordarea problemelor existente în raporturile dintre marile puteri europene ale momentului se poate stabili și impactul pe care aceste raporturi le-au avut asupra țărilor noastre, cu atât mai mult că istoria Europei în secolul al XVII-lea are niște trăsături distincte. Stabilirea acestora duce în mod firesc la dezlegarea problemelor ce țin de locul și rolul Țărilor Române, în general, și cel al Țării Moldovei, în special, pe arena politică internațională în acele timpuri, dominate de geopolitică și real politic.

Prin această lucrarea se demonstrează prevalarea factorului extern asupra celui intern, care de aici în colo va fi dominantă în materie de relații politice internaționale, anume raporturile dintre marile puteri vor determina și situația din Țara Moldovei, în special, și Țările Române, în general. Noua direcție de cercetare constă în studierea realităților de la noi pornind de la impactul pe care raporturile politice internaționale le-au avut asupra Țărilor Române.

Semnificația teoretică. În lucrare sunt propuse o serie de abordări teoretice noi menite să realizeze o reconsiderare a principiilor și direcțiilor de investigații istorice. Concepțiile propuse pot deschide noi orizonturi ale investigației istorice cu rezultate cu totul necunoscute. De asemenea, este propusă o reevaluare a teoriilor existente până acum legate de procesualitatea istorică și de elementele determinate ale faptelor istorice, spațiului istoric și de interpretare/reinterpretare a faptului istoric, propriu zis. Realizările din lucrarea de față vor contribui la formularea noilor concepții în domeniul teoriei relațiilor politice internaționale

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele acestei investigații, concluziile și recomandările înaintate pot fi luate ca bază în vederea elaborării lucrărilor de sinteză, în general, a studiilor monografice și de profil diplomatic, sunt oferite modele din istoria diplomației moldovenești, relevante în contextul integrării europene a Republicii Moldova.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere

Analiza și reevaluarea chestiunilor legate de raporturile politice internaționale și impactul lor asupra situației Țării Moldovei au determinat următoarele rezultate:

1. Stabilirea noului raport de forțe în centrul și estul Europei în urma evenimentelor produse în acest spațiu la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea.
2. Integrarea și analizarea în complexitate a principiilor care s-au aflat la baza raporturilor de forțe internaționale și a impactului său asupra situației Țării Moldovei.
3. Aprecierea valorică a importanței politice a Țării Moldovei în jocul marilor puteri la sfârșitul secolului al XVI-lea – începutul secolului al XVII-lea.
4. Determinarea importanței pe care factorii de decizie interni din Țara Moldovei l-au jucat în raporturile de forțe internaționale la sfârșitul secolului al XVI-lea – începutul secolului al XVII-lea.

5. Analiza ideologiei puterii în Rzeczpospolita și Imperiul Otoman la sfârșitul secolului al XVI-lea – începutul secolului al XVII-lea și impactul lui asupra situației politice, de ansamblu, a relației dintre cele două mari puteri, dar și a impactului pe care l-a avut asupra Țării Moldovei.
6. Dezvăluirea activității principalilor actori la scară largă – șefi de stat și la scară locală: pașale, hatmani polonezi, hani ai Crimeii, hatmani zaporojeni și impactul activității lor asupra situației Țării Moldovei din perioada amintită.
7. Radiografierea situației din Europa Centrală și de Est și stabilirea realităților valorice ale Țării Moldovei în perioada studiată.

Implementarea rezultatelor științifice. Problematika abordată în lucrarea prezentată este importantă pentru stabilirea legăturii dintre perioada în cauză celei care a precedat-o și cea care a urmat-o. Rezultatele acestei investigații vor putea fi utilizate pentru elaborarea lucrărilor de sinteză, de studiere a raporturilor politice internaționale, de stabilirea a legităților evoluției umane de-a lungul mai multor epoci. Rezultatele lucrării de față vor putea sta la baza elaborării unor manuale, compendii de istorie a românilor și de elaborare a unor lucrări pentru învățământul universitar, la cursuri speciale care ar studia domeniile și disciplinele enumerate mai sus.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele cercetării efectuate au fost prezentate la conferințele naționale și internaționale din România, Federația Rusă, Ucraina, Polonia, Italia. La tema cercetării au fost publicate 2 monografii, 1 volum de documente, 55 studii și articole.

Teza de doctor habilitat în istorie a fost examinată și recomandată în ședința Catedrei Istoria Românilor, a Facultății de Istorie și Geografie a Universității Pedagogice „Ion Creangă” din Chișinău, în seminarele științifice de profil din cadrul Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei (specialitatea: 611.02 – Istoria Românilor (pe perioade) și Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (specialitatea: 611.02 – Istoria Românilor (pe perioade), 611.03 – Istoria Universală (pe perioade)).

Volumul și structura tezei. Lucrarea cuprinde 249 pagini text de bază, Adnotări în limbile română, engleză și rusă, Introducere, cinci capitole structurate în subcapitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 268 de titluri, Anexe; CV-ul autorului.

Cuvintele-cheie: Țara Moldovei, Imperiul Otoman, Rzeczpospolita, politică externă, Hanatul Crimeii, Cazacii zaporojeni, Ștefan Tomșa al II-lea, Movileștii, Constantin Movilă, Radu Mihnea, Stanisław Żółkiewski, Sigismund III Waza, Miron Barnovschi, Schender pașa, Cantemir murza, Moise Movilă .

Conținutul tezei

În primul capitol este analizată situația în domeniul temei cercetate, prin care s-a stabilit că, așa cum atât Moldova cât și Țara Românească au trecut printr-o perioadă de instabilitate politică și economică, istoriografia românească s-a preocupat mai puțin de problemele din acest răstimp.

În cazul istoriografiei românești, la originea cercetărilor s-au aflat, în special, volumele de documente și izvoare străine care au început să fie editate începând cu mijlocul secolului al XIX-lea. Pentru segmentul cronologic care stă în atenția noastră menționăm, în primul rând, prețioasa colecție Hurmuzaki [7], care a început să fie editată încă la sfârșitul secolului al XIX-lea. La aceste volume s-au adăugat culegerile și edițiile istoricilor și editorilor de documente ca N.Iorga [10-11], A.Veress [6] ș.a. Ilie Corfus a editat două volume de documente poloneze la care s-a adăugat și un al treilea apărut postum [4]. De menționat și edițiile de documente și cronici turcești care conțin informații foarte interesante la tema care ne preocupă. Informații sporadice se întâlnesc și în alte ediții documentare editate de-a lungul vremii.

Edițiile documentare apărute după cel de-Al Doilea Război Mondial au un avantaj imens față de cele apărute anterior. Traducerea românească, prezentă alături de textul original, a avut o importanță mare în depășirea barierei lingvistice cu care s-au confruntat mai mulți specialiști.

Sintezele de istorie a românilor au atras atenția asupra evenimentelor produse între 1611-1634. Între cele mai reprezentative sinteze se numără cele semnate de A.D.Xenopol, Constantin C. Giurescu, Petre P.Panaitescu și N.Iorga.

După Al Doilea Război Mondial, de tematica poloneză și perioada aflată în discuție s-au ocupat Ilie Corfus [4], Veniamin Ciobanu [19], Constantin Rezachevici [34, 35 ș.a.], Ștefan Andreescu [18]. De amintit aici și câțiva autori care au avut ca temă a investigațiilor istoria Imperiului Otoman. Este vorba, în special, de Tahsin Gemil [28]. Acum câțiva ani a fost publicată monografia dedicată domniilor lui Radu Mihnea [24].

În istoriografia românească s-a considerat că tensionarea relațiilor polono-otomane începând cu anul 1611 s-a produs din cauza mazilirii lui Constantin Movilă și numirea în locul lui a lui Ștefan Tomșa II. El își spunea fiu al lui Ștefan Tomșa I omorât în Polonia după încercarea nereușită de a deveni domn al Moldovei în anii 1563-1564. Merită atenție și faptul că Miron Costin, care a scris o cronică a Țării Moldovei, nu-i recunoștea această descendență [5].

Reconstituirea bătăliei de la Cornul lui Sas, care a urmat urcării lui Ștefan Tomșa II în scaunul Moldovei a fost făcută de C.Rezachevici [35], care în realizarea investigației sale s-a folosit, în special, de izvoarele românești publicate [12]. Pornind de la o informație publicată într-un document din volumul VIII [6] al *Documentelor privitoare la istoria Ardealului*,

Moldovei și Țării Românești, vol.VIII (1607-1613), publicate de Andrei Veress, cunoscutul istoric a afirmat că data bătăliei trebuie stabilită pe 3/13 iulie 1612. La rândul său, Ștefan Andreescu a afirmat, în baza unui alt izvor publicat, că data trebuie să fie cea de 19 iulie 1612, dată întâlnită în general în istoriografie.

Evenimentele din anii 1615-1616 au fost examinate de Veniamin Ciobanu, care susținea că după Bătălia de la Drăgșani, din vara anului 1616, Moldova a intrat din nou sub controlul Porții Otomane. Tratatul de la Braha trebuia să stabilizeze relațiile polono-otomane, care rămâneau în continuare încordate din cauza incursiunilor tătarilor și ale cazacilor. Totodată, în scop propagandistic, s-a considerat că regele polon a devenit din nou suzeran al Moldovei [19, p.166].

Referindu-se la încheierea acordului de la Busza/Jaruga din 1617, N.Iorga scria că ambele armate au ajuns până la graniță, și-au întărit pozițiile, dar nimeni nu a încercat să declanșeze bătălia în câmp deschis. Situația de nesiguranță era cel mai puțin avantajoasă pentru domnii români [11, p. 404].

Interesante sunt considerațiile întâlnite în istoriografia românească în ceea ce privește schimbarea domnului Moldovei la începutul anului 1619. Pornind de la afirmația lui Miron Costin despre motivele schimbării lui Radu Mihnea [5, p. 66], mai mulți istorici au înaintat opinii cu privire la ceea ce s-a produs atunci. Veniamin Ciobanu consideră că numirea lui Grațiani în scaunul Moldovei însemna cedarea Porții Otomane habsburgilor, care avea să asigure stabilitatea în întreaga regiune. De cealaltă parte, habsburgii prezentau obținerea tronului moldav ca un mare succes în politica de la Dunărea de Jos [19, p. 195].

Referințe cu privire la operațiunile militare din toamna anului 1620 le întâlnim în studiul lui Veniamin Ciobanu care consideră că participarea armatelor poloneze în campania din Transilvania la începutul Războiului de 30 de ani a avut un rol important în declanșarea operațiunilor militare dintre Imperiul Otoman și Rzeczpospolita în anul 1620 și soldată cu bătălia de la Țuțora. Totodată, războiul polono-turc i-a încurcat Imperiului Otoman să participe în Războiul de 30 de ani de partea protestanților [19, p. 198].

Istoricii români sunt de acord cu opinia lui Ryszard Majewski care considera că inițiativa începerii operațiunilor militare în anul 1620 aparținea polonezilor [30, p. 76]. V. Ciobanu [19, p.201] și C.Rezachevici [34, p. 18] subscriu acestei opinii. N. Iorga considera că hatmanul coroanei Stanisław Żółkiewski dorea să repete succesul lui Jan Zamoyski din anul 1595 [11, IV, p. 409], deși sublinia că întreaga campanie s-a desfășurat fără permisiunea lui Sigismund III [11, IV, p. 411]. Despre evenimentele din Moldova din anul 1620 a mai scris Tahsin Gemil [28], care a plasat acest eveniment ca preludiu pentru Bătălia de la Hotin din anul următor. O analiză

istoriografică asupra bătăliei de la Țuțora a fost făcută de Veniamin Ciobanu [19, p. 100-110]. Același autor a făcut anumite precizări cu privire unificarea eforturilor poloneze pentru a face față pericolului otoman după înfrângerea de la Țuțora din anul 1620.

O analiză a pregătirilor pentru campania de la Hotin și desfășurarea confruntării a fost realizată de Tahsin Gemil [28, p. 43-49], care a considerat că Osman al II-lea a dorit să îngenuncheze Polonia, fiind convins de slăbiciunea ei. Rolul de mediator în timpul conflictului al lui Radu Mihnea a fost abordat de Ștefan Andreescu [18, p. 47], Veniamin Ciobanu [19, p. 202], Tahsin Gemil [28, p. 42-44]. Ștefan Andreescu a arătat că efortul polonez l-a neutralizat pe cel otoman pentru obținerea succesului militar scontat, iar această situație a fost folosită de către Radu Mihnea pentru a intermedia negocierile polono-otomane [18, p. 73]. În istoriografia românească s-a considerat că tratatul de la Hotin n-a tranșat situația dintre cele două țări. O radiografie istoriografică asupra bătăliei de la Hotin a fost făcută de către Florin Pintescu [31].

Ștefan Andreescu a analizat conjunctura externă și factorii care au determinat succesul diplomatic al lui Radu Mihnea și numirea lui în scaunul Țării Moldovei, iar pe fiul său în cel al Țării Românești [18].

Domnia lui Miron Barnovschi a stat în atenția lui Aurel H. Golimaș, care i-a dedicat o monografie [29]. Conform autorului, noul domn al Moldovei a continuat să conducă țara după obiceiurile stabilite de predecesorul său [29, p. 240]. G. Duzinchevici i-a dedicat un studiu în care a abordat relațiile lui Miron Barnovschi cu polonezii [27, p. 166-222]. Studiul respectiv are în anexe și un număr de 11 documente, parte inedite, parte preluate după ediții poloneze.

Perioada cuprinsă între mazilirea lui Miron Barnovschi și urcarea în scaun a lui Vasile Lupu, în general este slab reflectată în istoriografie. Miron Costin – autorul cronicii Țării Moldovei, include chiar într-un capitol domniile lui Alexandru Coconul, Moise Movilă și Alexandru Iliăș [5, p. 95-96].

Istoriografia poloneză a abordat problemele din perioada respectivă cu un interes mult mai mare decât istoriografia românească.

Fără îndoială, că personalitatea cea mai apreciată din epocă a fost Stanisław Żółkiewski. Până în prezent au fost publicate mai multe monografii dedicate hatmanului de câmp și apoi hatmanului coroanei și marelui cancelar, dintre care se distinge cea semnată de Antoni Prochaska [33].

Analiza detaliată a bătăliei de la Țuțora din anul 1620 a fost realizată de Ryszard Majewski [30]. O atenție specială a fost atrasă și bătăliei de la Hotin 1621[32]. În general, cele două bătălii au fost considerate ca făcând parte din „războiul polono-otoman 1620-1621”.

În ceea ce privește situația surselor, pentru prima oară au fost scoase la iveală mai multe fonduri arhivistice din Polonia, Federația Rusă, Ucraina, Suedia.

Prin urmare, evenimentele desfășurate în spațiul sud-est european, în general, și cel al Țărilor Române, în special, au atras mai mult sau mai puțin atenția istoriografiilor din acest spațiu, iar analiza realităților politice de aici poate fi realizată doar printr-o analiză atentă și minuțioasă a factorilor care au determinat evoluția spațiului în general.

În concluzie:

1. Din cele semnalate mai sus se poate trage concluzia că istoriografia românească a fost preocupată mai puțin de perioada cuprinsă între 1611 și 1634, evenimentele au fost tratate în treacăt fără a fi evidențiate în mod expres ca o perioadă distinctă din istoria Țării Moldovei. Spre deosebire, cea poloneză a avut un interes sporit datorită evenimentelor importante pentru istoria Poloniei, precum și datorită personalităților importante implicate în acele evenimente.

2. Istoriografia românească s-a axat pe problemele legate de perioada 1611-1634, mai ales pentru momentele spectaculoase. Totuși, mențiunile și referințele sunt efectuate mai mult la general și abordează principalele subiecte tangențial.

3. Lucrările care au fost scrise și care totuși s-au referit la acest segment cronologic au abordat perioada 1611 și 1634, mai ales, ca pe o anexă a urmărilor politicii lui Mihai Viteazul, iar, pe de altă parte, ca interval precursor al epocii de aur a culturii românești în secolul al XVII-lea din perioada domniilor lui Vasile Lupu și Matei Basarab.

Capitolul II. Începutul unei noi perioade în situația politică a Moldovei în al doilea deceniu al secolului al XVII-lea

II.1. Caracteristica generală a situației internaționale și a situației politice a Moldovei la sfârșitul secolului al XVI-lea începutul secolului al XVII-lea

Aflați în spectrul interferențelor geopolitice ale marilor puteri, situația Țărilor Române, în general, și cea a Moldovei, în special, au fost influențate în mod nemijlocit de raporturile între marile puteri, dar și de jocul de interese ale factorilor politici locali din Moldova, Țara Românească, Transilvania, Imperiul Habsburgic, sau a funcționarilor aflați în serviciul Imperiului Otoman. În această ordine de idei, anume acestea din urmă au avut un cuvânt important de spus în bulversările politice care s-au produs pe terenul Țărilor Române în perioada amintită. Schimbarea regimului de alianțe și a unei stări de fapt care s-a constituit la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui de-al XVII-lea nu era chiar atât de ușor de realizat. Totodată, și menținerea status-quo-ului, în virtutea noii situații, nu mai era posibilă. Confruntarea ambițiilor și apărarea cu înverșunarea a propriilor interese a generat o încăierare de proporții care a afectat extrem de mult Țara Moldovei. Și dacă pentru această perioadă, Țara Românească

parcurge o perioadă relativ stabilă, cel puțin din punct de vedere al confruntărilor militare, atunci Țara Moldovei era aruncată în vârtoarea unor războaie neconținute.

Spațiul românesc pe parcursul secolului al XVII-lea a fost din multe puncte de vedere sub influența factorului extern. Pentru a înțelege finalitatea proceselor produse în Țara Moldovei, precum și în întregul spațiu românesc e necesară o analiză a proceselor politice ce au avut loc în Europa Centrală și de Est în această perioadă, deoarece jocul marilor puteri va fi determinant în evoluția politică a spațiului românesc, în general, și a Țării Moldovei, în special, pe parcursul secolului al XVII-lea.

II.2 Defecțiunea din anul 1611: apariția unei noi configurații politice în Țările Române.

Unitatea tactico-strategică a spațiului românesc este confirmată odată în plus în timpul evenimentelor ce au avut loc aici în anul 1611. Astfel încât operațiunea din Transilvania spre Țara Românească a lui Gabriel Báthory avea să implice la scurt timp și Țara Moldovei. Principele Transilvaniei în spiritul înaintașului și rudei sale, Sigismund Báthory, s-a crezut în stare să devină stăpân al celor trei Țări Române. Chiar din momentul instalării sale în scaunul Transilvaniei a năzuit planuri ambițioase în detrimentul vecinilor săi. Despre campania pregătită de Gabriel Báthory se știa la curtea imperială din niște scrisori ale principelui interceptate pe la mijlocul lunii decembrie 1910 de funcționari imperiali [11, p. LXXXIV]. Planurile principelui devenise cunoscute și lui Radu Șerban, care a întocmit propria schemă de acțiune. Operațiunea principelui Transilvaniei în Țara Românească era doar o măsură dintr-un plan mai larg. El intenționa să devină suzeran al ambelor țări române extracarpătice, așa cum în trecut a fost Sigismund Báthory și Mihai Viteazul. Firește că o așa stare de fapt nu convenea nici lui Radu Șerban și nici lui Constantin Movilă. Principele Transilvaniei dorea să-i scoată din scaun pe cei doi domni, iar în locul lor să numească după bunul său plac persoane care să-i recunoască suzeranitatea.

După confruntările militare din acel an, la sfârșitul anului 1611 toate cele trei țări române reintrau în sfera de influență otomană, influență pe care au pierdut-o la un moment dat. Totodată, atât habsburgii cât și polonezii pierdeau teren considerabil în cele trei țări române. De aceea, mai ales în anii următori, în spațiul nord-dunărean se vor duce lupte acerbe politice, dar și militare pentru confirmarea, reconfirmarea sau ajustarea noii configurații politice care trebuia să țină seama atât de pretențiile marilor puteri, cât și de posibilitățile lor de a susține aceste pretenții. Iar dacă acțiunile habsburgilor în spațiul de la nordul Dunării de Jos vor fi pe o pantă în scădere, atunci Polonia va continua să joace un rol important în destinele mai ales ale Moldovei. Otomanii, la rândul lor, vor trebui să țină seama de pretențiile polonezilor și deseori să găsească

un numitor comun care cât de cât să mulțumească ambele puteri. În acest fel în deceniile următoare confruntările militare vor alterna cu tratative diplomatice în care se vor căuta soluții satisfăcătoare pentru ambele puteri.

Rzeczpospolita și Imperiul Otoman vor monopoliza pe plan extern disputa pentru Moldova. Relațiile politice polono-otomane își vor găsi reflectarea perfectă în situația din Țara Moldovei, care va urma întru totul oscilațiile în relațiile dintre cele două puteri.

II.3. Bătălia de la Cornul lui Sas și implicațiile ei asupra relațiilor polono-otomane

Schimbarea lui Constantin Movilă cu Ștefan Tomșa II fără acordul prealabil al polonezilor era o încălcare, din punctul de vedere al celor din urmă, a acordurilor încheiate dintre Polonia și Imperiul Otoman încă din momentul urcării în scaun cu ajutorul armatei poloneze a lui Ieremia Movilă. Fiecare parte avea dreptatea sa. Otomanii opinau că l-au schimbat pe Constantin Movilă cu Ștefan Tomșa II pentru că fiul lui Ieremia Movilă l-a ajutat pe Radu Șerban în campania acestuia din Transilvania, ceea ce nu trebuia să facă și chiar a fost prevenit în acest sens. De partea lor, polonezii vedeau în gestul otoman nu o simplă schimbare de domn ci un prim pas în lungul șir de acțiuni care ar periclita siguranța și stabilitatea Rzeczpospolitei asigurate de un sistem bine determinat și bine pus la punct în care Moldova își avea locul ei bine precizat. Problema Moldovei nu era singura în spectrul problemelor polono-otomane. Ar fi mai corect să spunem că în această perioadă problema Moldovei va fi una aflată la interferență cu problemele incursiunilor reciproce ale cazacilor în hotarele Imperiului Otoman și ale tătarilor în teritoriile Rzeczpospolitei. De aceea, problema Moldovei va fi tratată în ansamblu cu alte probleme apărute în relațiile polono-otomane.

Problemele din Rusia ale polonezilor le dădea otomanilor speranța că revenirea la statutul de singur suzeran al Moldovei putea decurge fără dificultăți. Cu toate acestea polonezii nu aveau de gând să cedeze atât de ușor. Ei vor întreprinde acțiuni energice pentru a recupera terenul pierdut în Moldova, cu toate că posibilitățile și capacitățile Rzeczpospolitei erau reduse.

În scrisorile către regele polonez demnitarii otomani motivau scoaterea lui Constantin Movilă și numirea în scaun a lui Ștefan Tomșa II. A urmat campania militară menită să-l restabilească pe Constantin Movilă în scaun. În urma Bătăliei de la Cornul lui Sas, terminată cu înfrângerea armatei poloneze, avea să-și piardă viața fostul domn al Moldovei, Constantin Movilă, iar Ștefan Potocki – comandantul armatei poloneze – avea să cadă prizonier. Autorul Cronicii de la Camenița arăta că el a fost ținut prizonier „15 săptămâni”. După cereri repetate ale otomanilor domnul Moldovei a fost nevoit să-l trimită la Constantinopol [26, p. 101-127]. De aici înainte toate chestiunile legate de campania ieșuată a lui Ștefan Potocki în Moldova trebuiau puse pe seama nerespectării de către acesta a ordinelor și poruncilor date de rege sau de

Stanislaw Żółkiewski, care într-un fel era vizat de supravegherea acestei acțiuni. În relațiile cu Poarta Otomană problema lui Ștefan Potocki trebuia, de asemenea, abordată în anumiți termeni, fiind pus accent pe nerespectarea de către acesta a ordinelor venite din partea regelui. Mai târziu în corespondența diplomatică va apărea ideea că nobilul polonez a intrat în Moldova din intenție proprie fără știrea regelui și chiar împotriva ordinelor acestuia [13, p. 255].

După bătălia de la Cornul lui Sas, Ștefan Tomșa II a trimis la Constantinopol o parte din prizonieri, precum și un anumit număr de capete ale polonezilor omorâți în timpul bătăliei.

Pentru o anumită perioadă polonezii preocupați de anihilarea consecințelor înfrângerii lui Ștefan Potocki au trebuit să cadă de acord cu menținerea lui Ștefan Tomșa II în scaunul Moldovei și să încheie un tratat cu acesta, la 8 octombrie 1612, lângă Nistru. Prin acest acord, domnul Moldovei trebuia să: dea toată credința și bunăvoința regelui, să mențină cu toată credința pacea între regele Poloniei cu sultanul turc și hanul tătăresc, să mențină pacea între țările de la granița a regelui și Țara Moldovei, tratatele vechi și cele noi încheiate să nu le încalce, cetatea Hotinului să fie reținută de către oamenii regelui până la încheierea înțelegerii între rege și împăratul turc, pagubele pricinuite reciproc urmau să fie analizate de comisarii din ambele părți, care aveau să stabilească recompensele pentru păgubași în fiecare an, să elibereze prizonierii în frunte cu Ștefan Potocki și să-i aducă la Nistru la Hotin.

În concluzie:

1. Evenimentele în care a fost implicată Țara Moldovei în 1611 au fost provocate de principele Transilvaniei Gabriel Báthory care a dorit să devină suzeran al Țării Românești și al Țării Moldovei. Prin implicarea lui Constantin Movilă în conflictul dintre Radu Șerban și Gabriel Báthory s-a urmărit de fapt instituirea protectoratului moldav asupra Țării Românești. Toate evenimentele produse în 1611 confirmă faptul că moștenirea lui Mihai Viteazul era vie în mințile principilor de la nordul Dunării și fiecare dorea să îi repete isprava în felul său.

2. Constantin Movilă a fost mazilit din cauza participării de partea lui Radu Șerban la campania de restabilire a acestuia în scaun, iar Regatul Polonez nu a reușit să intervină în anul 1611 fiind angajat în ostilitățile de pe frontul moscovit.

3. Campania militară poloneză din vara anului 1612, terminată cu insucces, a arătat limitele potențialului militar pe care le avea la acel moment Rzeczpospolita. Era imposibil să se lupte pe două fronturi. Odată cu insuccesul campaniei lui Ștefan Potocki, regele a dezavuat acțiunile ginerelui lui Ieremia Movilă, punând-o pe seama acțiunilor lui samavolnicești, iar conducătorul campaniei, Ștefan Potocki, a fost găsit drept țap ispășitor, care, chipurile, a încălcat ordinul atât al regelui, cât și al hatmanului de câmp, Stanislaw Żółkiewski.

Capitolul III. Țara Moldovei în cadrul relațiilor internaționale în timpul primei domnii a lui Ștefan Tomșa II

III.1 Chestiunea ardeleană

Unul dintre elementele determinante ale anului 1613, din spațiul românesc va sta sub semnul campaniei din Transilvania pentru scoaterea din scaun a lui Gabriel Báthory, deși nu pot fi neglijate nici schimburile diplomatice polono-otomane, precum și relațiile domnului Moldovei, Ștefan Tomșa II cu influenții săi vecini din nord. În ceea ce-l privește pe principele Transilvaniei, acesta după cum arăta N.Iorga era „de sigur prea vioi, turbulent și nedisciplinat pentru „un rob al sultanului” [11, p. 136].

Pentru principele Transilvaniei nu mai era cale întoarsă. El a înțeles că a pierdut orice sprijin la Poartă, iar dacă nu va lua măsuri urgente soarta lui era să fie pecetluită. În situația creată, singurul sprijin putea veni de la habsburgi, foștii lui adversari, care n-ar fi fost împotriva să revină în forță atât în Transilvania, cât și în Țara Românească. La sfârșitul lui 1612 și începutul lui 1613, Gabriel Báthory a pornit tratative cu imperialii. În situația creată, consilierii imperiali veneau cu diferite soluții. Printre propuneri era și formarea a două armate care să fie trimise, una în Ardeal, iar alta în Țara Românească. Dacă fostul domn va izbuti să-și reocupe tronul, atunci otomanii vor lupta împotriva acestuia și vor lăsa în pace Transilvania [6, p. 294]. Soluția oferită de principele Transilvaniei părea tentantă pentru mai multă lume, inclusiv pentru Radu Șerban [7, IV/1, p. 485-486]. În general, în această perioadă fostul domn al Țării Românești desfășoară o activitate diplomatică sporită, iar emisarii lui se află, în secret în Țara Românească [7, IV/1, p.479-480], poartă tratative cu hatmanul polonez Żółkiewski, sau sunt trimiși la împăratul Matia [7, IV/1, p. 481].

Pentru scoaterea lui Gabriel Báthory din scaun a fost nevoie de organizarea unei noi campanii militare, atâta timp cât preconizata campanie militară din anul 1612 a fost redirecționată spre Moldova.

Situația domnilor din Moldova și Țara Românească, în prima jumătate a anului 1613, devenise și ea deloc de invidiat. Otomanii au cerut tributul restant pe anul 1611, pe care domnii de atunci ai celor două țări așa și nu l-au plătit.

În cazul Transilvaniei imperialii au înaintat principelui propriile revendicări. În momentul redactării finale a tratatului dintre împărat și Gabriel Báthory, principelui Transilvaniei i se cerea să recunoască greșeala de a fi scos pe Radu Șerban din Țara Românească și de a fi atacat regatul Poloniei „știa că Radu a fost pus în această provincie de Maiestatea Sa <împăratul *n.ns*>.

Armata otomană era pregătită la începutul toamnei 1613, iar surse din Constantinopol de la mijlocul lunii septembrie informau că Maghiaroglu se afla la poalele munților și că în scurt

timp avea să intre în Transilvania [7, supl.I/1, p. 160]. În ceea ce-l privește pe domnul Moldovei, aceeași sursă informa că polonezii înarmați la frontieră erau gata să-l ajute pe Báthory. Când devenise clar că domnul Moldovei va intra în Transilvania împreună cu oștirea condusă de Maghiaroglu, Gabriel Báthory le-a scris bistrițenilor ca acolo unde vor găsi bunurile moldovenilor să le trimită la dânsul [7, XV/2, p. 858].

Radu Mihnea, domnul Țării Românești, ajunsese la Brașov la 2 septembrie 1613 cu un contingent armat de 5.000 de persoane. În scurt timp, la 12 septembrie tot acolo ajungea și domnul Țării Moldovei, Ștefan Tomșa II, cu 4.000 de moldoveni. Pentru a nu deteriora probabil relațiile cu otomanii în cazul vreunei acțiuni a lui Radu Șerban, arhiducele Ferdinand I-a invitat pe fostul domn să vină grabnic la dânsul [7, IV/2, p. 322]. La 25 septembrie 1613, Christofor Valierk bailul Veneției la Constantinopol comunica despre începutul campaniei din Transilvania [7, IV/2, p. 342].

La 26 octombrie 1613, Gabriel Báthory nu mai era în viață [7, XV/2, p. 859]. El ar fi fost omorât de un oarecare Andrei Ieci, care ar fi descoperit că Báthory le-ar fi promis turcilor să le cedeze Aradul și încă niște cetăți importante din Transilvania. În raportul ambasadorului Veneției de la Viena se mai preciza că „odată cu moartea acestuia importanta provincie s-a pomenit în puterea quasi absolută a turcilor... Se crede că Gabriel Bethlen, care va fi făcut de ei voievod, se află în dependența absolută față de otomani”, iar aceștia ar fi putut deveni stăpâni de drept în Transilvania [7, VIII, p. 355]. După victoria obținută cei trei domni și-au declarat credință: „a trăi ca frații și a nu se părăsi unul pe altul până la moarte”.

La 12 decembrie 1613, Radu Mihnea și Ștefan Tomșa II erau încă în Transilvania, iar dieta îi cerea noului principe al Transilvaniei să le asigure buna vecinătate cu aceștia [23, p.34-40].

III.2 Conflictul diplomatic polono-moldovenesc

Încordarea dintre domnul instalat în scaun la sfârșitul anului 1611 în Moldova și înalții demnitari polonezi, după o relativă acalmie, a trecut într-o nouă dimensiune, cea a demersurilor diplomatice, atât de o parte, cât și de alta. O solie a regelui polon care ajungea la Constantinopol se plângea otomanilor pe Ștefan Tomșa II, protejat de marele vizir. Marele vizir le-a poruncit tătarilor să nu mai pustiască Moldova, iar domnul Moldovei a primit autorizația să meargă la tătari, să caute prăzile și să-i pedepsească pe făptași [7, s.I/1, p. 154]. La mijlocul lunii mai 1613, Harlay scria despre situația neplăcută în care se pomenise diplomația poloneză: ceaușul turc a primit de la ei niște bani ca să prezinte la Poartă evenimentele altfel decât ele erau de fapt. Tot el trebuia să insiste la Poartă ca în locul lui Tomșa în scaunul Moldovei să fie numit un alt domn [7,

s.I/1, p. 156]. O scrisoare de la regele Sigismund III Waza către marele vizir scrisă la 20 martie ajungea la Constantinopol cu aceeași cerere: să-l scoată din scaun pe Ștefan Tomșa II. Pentru aceasta regele i-a dat ceaușului și niște bani [7, s.I/1, p. 157]. La mijlocul lunii iunie 1613, solul polonez de la Poartă a cerut ca în Moldova să fie numit domn Gavriil Movilă, iar drept garanție îi va trimite la Poartă pe mama sa, Marghita, și pe cei doi frați ai săi, Ioan și Petru.

În aceeași perioadă marele vizir arăta solilor polonezi: fiii lui Simion sunt ținuti în Polonia pe nedrept, mai cerea și restituirea Hotinului [7, s.I/1, p. 158-159]. La 4 iulie trimițând solii săi la regele Poloniei, Ștefan Tomșa II se plânga regelui că mai multe ori solii săi au fost atacați de părintele Constantin și de Vasile Lozinschi și au avut de pățimit din cauza lor [7, s.II/2, p. 376-378].

În 1614, s-a agravat chestiunea incursiunilor cazacilor, care le-au produs otomanilor pierderi imense. În una dintre incursiuni ei au ajuns chiar până lângă Constantinopol, iar flota otomană trimisă împotriva lor a fost distrusă. În urma plângerilor venite din partea otomanilor, a fost constituită o comisie regală pentru a-i liniști pe cazaci. Din ea făceau parte Janusz Ostrogski castelanul Cracoviei, Stanislaw Żółkiewski voievodul Kievului, Janusz din Ostrog principele Zaclawului și voievod al Volâniei și Valentin Kalinowski starostele Braclawului. La Jitomer ea a luat hotărârea ca registrul cazacilor să fie scăzut până la 1000, de-asupra cazacilor să fie numit un superior, mănăstirei din Trechtymirov i s-a dat statutul de azil, și interzicerea incursiunilor pe mare sub amenințarea morții [2, 343, p. 282-283].

Situația în relațiile polono-otomane au influențat direct și relațiile polono-tătărești. Hanul tătaresc aștepta trimiterea unei solii cu daruri prin care să-l felicite cu prilejul urcării în scaun. Regele și consilierii lui își dădeau seama că trimiterea soliei fără cadouri n-ar fi dat nici un rezultat, iar pentru cadouri nu ajungeau fonduri. De amintit aici și faptul că în această perioadă Rzeczypospolita se confrunta cu marea problemă a confederațiilor ostașilor întorși din Rusia Moscovită și a trebuit să facă față cererilor acestora de a li se plăti soldele neachitate de atâta vreme [133, III, p. 136].

Ștefan Tomșa II a rămas ostatec evenimentelor produse la finele lui 1611 și începutul lui 1612, când a urcat în scaun alungându-l pe Constantin Movilă. În răutățirea relațiilor polono-otomane din cauza incursiunilor tătaro-căzăcești îl afecta în mod direct și pe Ștefan Tomșa II, atâta timp cât unele incursiuni tătărești erau săvârșite de pe teritoriul Moldovei, iar domnul Țării Moldovei era obligat să participe la toate evenimentele care vizau stoparea incursiunilor căzăcești în interiorul Imperiului Otoman. În plus, unele incursiuni tătărești erau puse chiar pe seama încurajărilor venite din partea domnului Moldovei. El nu putea stăpâni situația care era

ieșită de sub control, dar nici mijloacele necesare pentru a contracara acțiunile tătarilor care atacau terenurile Rzeczypospolitei din Moldova.

Stabilitatea domniei lui Ștefan Tomșa II avea să fie afectată atât de relațiile sale cu Rzeczypospolita, dar și de relațiile lui cu vecinii săi, domnul Țării Românești, Radu Mihnea și principele Transilvaniei Gabriel Bethlen. Acordul și jurământul prestat la sfârșitul anului 1613, odată cu instalarea în scaunul Transilvaniei a lui Gabriel Bethlen avea să fie de scurtă durată.

Anul 1615 avea să complice și mai mult lucrurile în nordul Dunării. Între 1615 și 1616 vor avea loc ciocniri militare în Transilvania. În 1615 avea să se declanșeze răscoala boierilor moldoveni împotriva lui Ștefan Tomșa II și tot atunci avea să se declanșeze marea campanie a magnaților polonezi, Wiśniowiecki și Korecki, pentru readucerea cumnaților săi, fiilor lui Ieremia Movilă în scaunul Țării Moldovei. În aceeași perioadă vor continua raidurile cazacilor și ale tătarilor, iar în 1616 se de relua conflictul polono-moscovit. Astfel, spațiul est-european se va transforma într-un mare teren de bătălie, miza fiind obținerea, recăpătarea sau consolidarea influenței în acest spațiu. Evenimentele din această perioadă vor fi un preludeu al unei confruntări de mari proporții în Europa – Războiul de 30 de ani, în care principii Transilvaniei aveau să joace un rol important. Toate aceste evenimente vor influența situația din Țara Moldovei, care a devenit tributară confruntării din acest spațiu a marilor puteri.

III.3 Campania de restabilire a Movileștilor din toamna anului 1615

Reluând mersul evenimentelor vom remarca faptul că răsculații din Moldova și principii care vor invada Moldova în toamna anului 1615 trebuiau să aibă niște acorduri prealabile. În primul rând, răsculații, o parte din ei rude cu domnul în exercițiu, i-au cerut lui Ștefan Tomșa II părăsirea scaunului domnesc. Evident că această solicitare urma să aibă loc în momentul în care boierii ar fi avut un contracandidat la tronul țării. Acest contracandidat putea fi unul dintre fiii Elisabetei, iar legăturile dintre complotiști și fosta doamnă să se fi produs în timpul vreunei solii la care să fi participat și unii complotiști, sau aceste legături puteau fi realizate prin intermediul numeroșilor negustori, care activau în această perioadă. Principele Transilvaniei, Gabriel Bethlen menționa și o armată poloneză, care atunci se afla la Hotin [6, p. 52-53]. Despre o solie a boierilor moldoveni, este adevărat după consumarea bătăliei de la Fântâna lui Păcurar, la doamna Elisabeta amintea câțiva ani mai târziu mercenarul francez Joppecourt [12, p. 25]. Într-un raport al ambasadorului olandez de la Constantinopol: „agenții domnului <Ștefan Tomșa II *n.ns.*> declară că aceiași boieri <care s-au răsculat împotriva lui Ștefan Tomșa II *n.ns.*> aveau înțelegere cu polonii pentru a goni pe domn și că, folosindu-se de aceste întâmplări, polonii, cu oastea cea mare, au și venit la hotarele Moldovei, având cu ei pe fratele celui din urmă domn Constantin, fiul lui Ieremia vodă” [23, p. 40-41].

În urma campaniei militare din a doua jumătate a lunii octombrie 1615, sub conducerea lui Wiśniowiecki și Korecki, ginerii lui Ieremia Movilă, Ștefan Tomșa II a fost scos din scaun. După alungarea lui Ștefan Tomșa II, Wiśniowiecki stătea cu Alexandru în Iași. Avea cu el în jur de opt mii de persoane, Samuel Korecki avea în jur de două mii de oameni. Pentru a fi acceptat, noul domn trebuia să trimită tributul Moldovei la Constantinopol, dar această acțiune întâmpina greutăți. În plus, nu toți l-au recunoscut ca domn deoarece nu a primit steag de domnie. Până la urmă, tributul a fost strâns și trimis, dar acest lucru nu garanta că turcii îl vor accepta pe Alexandru Movilă în scaun.

Campania de readucere a lui Ștefan Tomșa II trebuia să înceapă la începutul lunii ianuarie 1616 [6, p. 64-65]. Reinstalarea lui Ștefan Tomșa II în scaun a reușit doar pentru o scurtă perioadă. Magnații polonezi s-au retras la Hotin hotărâți să se apere acolo. Korecki a mai întreprins niște raiduri în interiorul Moldovei, pricinuind pierderi armatei care îl susținea pe Ștefan Tomșa II. Începând cu finele anului 1615 și începutul celui următor, anturajul lui Alexandru Movilă desfășoară o intensă activitate diplomatică, pentru recunoașterea drepturilor la tron. Un sol polonez din partea anturajului tânărului domn moldovean ajuns în Țara Românească unde era și Ibraim pașa care a fost prins, interogată cu privire la efectivele armate pe care le aveau cei doi principii polonezi în Moldova, trimis la Constantinopol, interogată încă odată, și apoi vândut la galere [12, p. 41-42]. O solie din Moldova a fost trimisă și în Transilvania la principele Gabriel Bethlen care „primi solul cu mare umanitate”. Atitudinea față de acțiunile principilor în însăși Polonia, dar și în Moldova, nu era deloc unanimă [7, s.II/2, p. 396-397].

În primăvară, la Hotin, au avut loc câteva bătălii pe care polonezii le-au câștigat. La 8 aprilie 1616, Stanislav Tarnovski scria voievodului de Sandomir despre o victorie obținută de Korecki împotriva unui detașament turcesc [7, s.II/2, p. 398]. La scurt timp după aceasta îl vom găsi pe Alexandru Movilă din nou în scaun. La 12 aprilie 1616, Christofor Valier scria dogelui că Ștefan Tomșa II a fost din nou alungat din scaun, iar detașamentele poloneze au intrat în Țara Românească [7, IV/2, p. 356]. La 25 aprilie 1616, Gabriel Bethlen scria căpitanului Andrei Doczy că Ștefan Tomșa II a fost din nou alungat din Moldova. Tătarii care erau lângă el au atacat Polonia și au plecat spre țara lor cu prăzi bogate. Rămas singur, Ștefan Tomșa II a fost gonit de polonezi care au și intrat în Țara Românească, jefuind Buzăul [6, IX, p. 79-80]. Incidentul de la Buzău a ridicat multe semne de întrebare în fața tuturor actorilor implicați în aceste evenimente.

Situația din Moldova avea să fie discutată în Polonia la sejmul din anul 1616, deschis la 27 aprilie. Deja în acea perioadă se conturase două tabere în ceea ce privește participarea contingentelor poloneze în campania din Moldova. Prima era cea care susținea implicarea și cealaltă o dezaproba.

În urma schimbului de solii între polonezi și otomani, la Constantinopol se ajunsese la găsirea unui compromis. Pe de o parte, turii retrăgeau sprijinul lui Ștefan Tomșa II, pe de altă parte, în scaunul Moldovei era trecut din Țara Românească Radu Mihnea. Probabil tot atunci s-a convenit ca în scaunul Țării Românești să fie numit Gabriel Movilă, fiul lui Simion Movilă, domn acolo la sfârșitul lui 1600-1602.

La 23 iulie/3 august 1616, la Drăgșani, înconjurată din toate părțile, armata poloneză a fost învinsă. De aici încolo începuse drama familiei lui Ieremia Movilă. Elisabeta Movilă, orgolioasa doamnă, trecuse prin momente cumplite [5, p. 64]. Reuși să taie o șuviță de păr pe care o trimisese la mănăstirea Movileștilor din Sucevița. Pentru a nu mai putea pretinde tronul Moldovei, ambii fii ai Elisabetei au fost forțați să treacă la islam.

În Concluzie:

1. Pentru polonezi Ștefan Tomșa al II-lea era un uzurpator în scaunul Țării Moldovei, iar otomanii au încălcat prevederile acordului din 1597, prin care polonezii trebuiau să numească domnul în Țara Moldovei, iar otomanii doar să-l confirme.

2. Incursiunile cazacilor și ale tătarilor au jucat un rol important în deteriorarea relațiilor polono-otomane și au afectat direct stabilitatea domniei în Țara Moldovei. Chiar dacă nu era implicat în campaniile de jaf ale tătarilor în Polonia, incursiunile acestora au fost folosite de polonezi pentru a-l denigra pe domnul Moldovei.

3. Ștefan Tomșa al II-lea a dat dovadă de calități importante în vederea asigurării scaunului domnesc. Având susținători la Constantinopol, el nu numai că și-a asigurat domnia din interior după Bătălia de la Cornul lui Sas, dar a obținut și retrocedarea Hotinului în 1614.

4. Războiul din 1615-1616 a fost pornit de ginerii lui Ieremia Movilă susținuți de nobilii de la marginea Poloniei. Oficialitățile poloneze au dezavuat această campanie, iar otomanii după câteva luni de lupte au trebuit să ajungă la compromis cu polonezii prin mazilirea lui Ștefan Tomșa al II-lea.

Capitolul IV. Confruntările politico-militare polono-otomane și impactul lor asupra situației din Țara Moldovei (1617-1621)

IV.1 Țara Moldovei în timpul domniei lui Radu Mihnea în contextul tensionării relațiilor polono-otomane

În fața lui Radu Mihnea, ajuns domn al Țării Moldovei în 1616, stătea o misiune greu de împlinit. În primul rând, el trebuia să stăvilească atât atacurile tătărăști în teritoriile poloneze, precum și atacurile căzăcești în teritoriile otomane. Principalele puncte vulnerabile în relațiile polono-otomane continuau să fie incursiunile cazacilor și tătarilor. Și dacă în ceea ce privește deținătorul scaunului domnesc cele două puteri puteau găsi un numitor comun, incursiunile

tătarilor și cazacilor vor afecta puternic nu numai relațiile dintre polonezi și otomani, dar și vor face vulnerabile pozițiile domnilor țărilor române extracarpatică, în special al Țării Moldovei, chiar dacă în unele probleme autoritățile otomane erau dispuse să facă concesii. Despre discuțiile cu privire la domniile din Moldova și Țara Românească ale solilor polonezi și austrieci parveneau știri de la Constantinopol din 26 august 1616 [24, p. 255].

Noul domn al Țării Moldovei, prin reprezentanții săi, a reluat tratativele cu oficialitățile poloneze. La 12 septembrie 1616, în târgușorul Braha se întruneau delegațiile poloneze și cea moldovenească și era semnat un nou tratat între un domn moldovean și regele polon. Cu toate acestea, liniștea dintre cele două puteri așa și nu s-a mai instalat, ci dimpotrivă situația s-a agravat.

Acțiunile la scară largă care vor avea loc în 1617 pot fi anticipate încă din a doua jumătate a anului anterior. Este vorba de apogeul încordării dintre cele două mari puteri. La această situație s-a mers pe o linie ascendentă încă de la începutul deceniului al doilea al secolului al XVII-lea. Prin urmare, în 1617, armatele regulate poloneze și otomane pentru prima oară stăteau față în față, gata de încăierare.

În pofida încheierii acordului de la Jaruga/Busza din toamna anului 1617, la care a contribuit Radu Mihnea, acesta a fost apreciat de contemporani ca unul controversat. Atitudinile diferite pot fi explicate atâta timp cât acordul semnat nu a adus pacea mult râvnită.

Chestiunea moldovenească a fost discutată și în cadrul sejmului întrunit la Varșovia între 13 februarie și 13 martie 1618. Deși intențiile de păstrare a păcii între cele două mari puteri erau reciproce, în urma noilor incursiuni ale cazacilor în teritoriile otomane, retorica diplomatică a fost schimbată simțitor. Niciodată până atunci în relațiile polono-otomane nu a existat o așa amenințare. Între timp posibilitatea unei campanii de proporții la care se aștepta că vor adera și tătarii i-au determinat pe locuitorii din zonele de frontiera ale Poloniei să caute refugiu spre locuri adăpostite.

Deznodământul conflictului din anul 1618 avea să se dea la Orynin. Și deși în mare parte bătălia a rămas nedecisă, consecințele ei vor determina schimbări majore în relațiile politice polono-otomane, pe de o parte, dar și în situația din Țara Moldovei, pe de altă parte.

Noaptea, în neștirea completă a polonezilor, tătarii au părăsit tabăra, le-au ocolit pe cele ale polonezilor și s-au deplasat cu o viteză impresionantă în interiorul Poloniei. Cu o viteză extraordinară au fost jefuite regiunile de lângă Jampol, Ożohowiec, Latyczow, Międzyboż, Ostropol, Zaslavia, Kremienienc, Zbaraż și Beresteczko. La Zaslavia au cotit spre est și au început întoarcerea, pustiind Cudnow-ul, Pawołoczy și Biserica Albă. Practic fără să fi fost amenințați s-au întors spre locurile lor de staționare [20, p. 239-250]. În acea situație armata

poloneză, condusă de proaspătul mare hatman al coroanei Stanisław Żółkiewski a acționat fără prea mare inspirație. Lipsa unei conduceri unice nu i-a permis hatmanului să organizeze o acțiune de urmărire a tătarilor care acționau cu o repeziciune demnă de toată invidia.

Solul polonez de la Poartă Grzegorz Kochanski a cerut la Poartă înlocuirea lui Radu Mihnea [13, p. 274-275]. Faptul că marele hatman și cancelar al coroanei Stanisław Żółkiewski nu era încântat de domnul Moldovei rezultă din mai multe surse de epocă.

Noul domn Gașpar Grațiani apărea în poziția de mediator între polonezi și otomani. În primul an de domnie a lui Gașpar Grațiani au apărut premise serioase pentru consolidarea păcii. Atât incursiunile tătarilor, cât și cele ale cazacilor au fost pe punctul de a fi stăvilite. S-a încercat găsirea unor soluții agreabile pentru rezolvarea celor două probleme. Polonezii au căzut de acord să le plătească anual cadouri tătarilor, iar la cazaci au mers câțiva comisari din partea nobilimii poloneze pentru a reorganiza oastea zaporojeană.

Aveau să fie însă niște soluții de moment. Situația complicată în relațiile polono-otomane, acumularea de tensiuni în raporturile bilaterale, revolta cazacilor zaporojeni care n-au fost de acord cu stipulările comisiei, nemulțumirea tătarilor de ofertele polonezilor și poziția domnului Moldovei față de participarea lui Gabriel Bethlen în Războiul de 30 de ani aveau să constituie tot atâtea motive pentru o confruntare de proporții polono-otomană soldată cu Bătălia de la Țuțora și cu catastrofa armatei poloneze conduse de același Stanisław Żółkiewski care își va pierde și viața în urma acelei bătălii.

III.2 Relațiile politice polono-otomane și domnia în Țăra Moldovei a lui Gașpar Grațiani, 1619-1620

În iulie 1618, noul sultan al otomanilor, Osman II, a trimis o scrisoare polonezilor în care înștiința despre urcarea sa pe tron și, totodată, chema polonezii să trimită pe marele sol pentru ratificarea păcii. Grzegorz Kochanski trimis la Constantinopol în misiune semioficială (înaintea marelui sol) a obținut schimbarea domnului Țării Moldovei [13, p. 274].

La mijlocul lunii ianuarie 1619, ambasadorul Franței la Constantinopol, Harlay, scria regelui despre mașinațiile lui Grațiani pentru a primi scaunul Moldovei [7, s.I/1, p. 183]. Nu după mult timp, la 10 februarie 1619, de la Constantinopol parvenea știrea urcării lui pe tronul Moldovei [7, s.I/1, p. 184].

Grațiani înainte de ocuparea scaunului la Iași se străduia să stabilească legături mai apropiate cu polonezii [22, p.131-142]. Despre majoritatea afacerilor turcești și tătărești secretarul coroanei dădea informații bazându-se nemijlocit pe informațiile primite din corespondența cu Grațiani. Niciodată după domnia Movileștilor, serviciile domnilor Moldovei nu au căpătat asemenea proporții ca în cazul scurtei domnii a lui Grațiani. El a propus serviciile

sale diplomatice în raporturile cu Poarta. Pe parcursul a câtorva luni, Grațiani a devenit principalul mediator în relațiile Recipospolitei cu Imperiul Otoman.

Între altele, el a mijlocit răscumpărarea prizonierilor polonezi de la tătari [2, 350, p. 411-413]. Gașpar Grațiani a propus ca prin intermediul cadourilor cazacii să fie temperați și să nu mai întreprindă atacuri în interiorul Imperiului Otoman. În acest sens a făcut demersuri și la domnul Țării Românești, Gabriel Movilă, dar aceste încercări ale lui Grațiani s-au lovit de indiferența lui Żółkiewski care nu credea în eficiența unor asemenea metode [15, p. 399-400]. Eforturile depuse de domnul Moldovei pentru păstrarea păcii contravin opiniei că el ar fi dorit să scoată Moldova de sub influența Porții și să o pună sub autoritatea coroanei poloneze. Așa ceva nu se putea produce decât în urma unui război dintre Polonia și otomani, iar activitatea pacificatoare pe parcursul anului 1619 a domnului Moldovei infirmă o asemenea intenție. Este incontestabil faptul că din momentul urcării în scaun a avut loc o apropiere între el și Polonia, iar acest lucru era simțit, mai ales, în colaborarea cu Żółkiewski, de la care a primit toată susținerea [15, p. 356].

Spre sfârșitul lui 1619, după o perioadă de acalmie relativă în relațiile polono-otomano-tătărești [1, III, p. 718], când nu se constată tensionări majore, doi soli au pornit spre Constantinopol și Bahcisarai pentru a consolida pacea dintre Rzeczpospolita, Imperiul Otoman și Hanatul Crimeei. Totuși, situația de acalmie în relațiile polono-otomane a fost doar un mic repaos în lungul șir de probleme existente la acea oră în relațiile dintre cele două mari puteri. Republica nobiliară se confrunta cu o presiune dublă, atât din interiorul țării, unde creștea vădit opoziția față de rege, cât și în exterior, acolo unde izbucnirea Războiului de 30 de ani avea să aducă remodelarea corespunzătoare a configurației de forțe din zonă.

Despre desemnarea ca mare vizir în Imperiul Otoman a unei persoane care se deosebea de cel precedent prin retorica militară, Gașpar Grațiani îi scria subcancelarului Andrei Lipski la 16 martie 1620 [1, VII, nr. 3327]. Nu credem că trebuie stabilită o singură cauză, sau una principală care ar fi dus la căderea lui Gașpar Grațiani. Este vorba desigur de un întreg complex de factori care i-au determinat căderea: simpatiile prea mari pentru Polonia, în locul unei poziții neutre, care nu ar fi dat de bănuială, venirea la conducerea Imperiului Otoman a unor demnitari dispuși să tranșeze problemele politice existente în relațiile polono-otomane de pe poziția forței, nu în ultimul rând, eșecul politicii de soluționare a problemelor incursiunilor căzăcești și tătărești, dar și existența la Constantinopol a unor pretendenți la domnie fideli intereselor otomane: era vorba și de Ștefan Tomșa al II-lea, care s-a „recomandat” ca un adversar al polonezilor în prima lui domnie din Moldova, și de Alexandru Iliăș care fusese scos de ceva vreme din scaunul Țării Românești, dar descendent din dinastia domnitoare moldovenească, dar

și Radu Mihnea, crescut, educat la Constantinopol și din tată care a trecut la islam. La aceștia se adaugă și funcționarii otomani, ca de exemplu, Schender pașa, renumit desigur prin victoria din anul 1616, de la Drăgșani, și care făcea parte din categoria celor dornici să se afirme mai ales de pe poziția forței.

Situația, deși părea mai bună ca niciodată, brusc s-a înrăutățit. Dacă în lunile de primăvară exista speranța fermă că relațiile între otomani și polonezi se vor îmbunătăți, lunile de vară vor năruți aceste speranțe. În plus, nu numai că situația dintre Rzeczpospolita și Imperiul Otoman se va înrăutăți, dar se va ajunge la o confruntare armată polono-otomană nemaiîntâlnită până atunci.

IV.3 Războiul polono-otoman din anii 1620-1621 și impactul lui asupra situației politice a Țării Moldovei

Bătălia de la Țuțora a suscitat de multă vreme interesul istoriografiei poloneze. Mai multe lucrări, studii, articole și volume au analizat evenimentele produse în anul 1620 în Țara Moldovei, precum și impactul pe care l-a avut această bătălie asupra relațiilor politice polono-otomane. O analiză temeinică a evenimentelor de atunci a fost realizată de R. Majewski [30]. Deși a jucat un rol foarte important în istoria Țării Moldovei a primelor decenii ale secolului al XVII-lea, bătălia de la Țuțora nu s-a bucurat, până la noi, de un studiu critic și cuprinzător în istoriografia română, singurele mențiuni fiind doar în contextul politic mult mai larg central și sud-est european în care s-a pomenit Țara Moldovei în acea perioadă [21].

O succesiune de factori a dus în chip nefericit la catastrofa armatei poloneze din toamna anului 1620: reluarea de către cazacii zaporojeni, după o perioadă scurtă adevărat, a incursiunilor pe mare, nemulțumirea tătarilor de tăragănarea plății unor cadouri, pe care le pretindeau de la polonezi, venirea la putere în Imperiul Otoman a unor demnitari dornici să soluționeze, de pe poziția forței, problemele pe care le aveau cu polonezii, pierderea creditului politic la otomani a lui Gașpar Grațiani, începutul Războiului de 30 de ani și participarea în el a lui Gabriel Bethlen, dorința polonezilor de a efectua o campanie reușită în Moldova pentru a recupera pozițiile de la sfârșitul secolului al XVI-lea și menținerea în scaun a lui Gașpar Grațiani, dorința marelui hatman Stanisław Żółkiewski de a obține un succes extern pentru a-l folosi în lupta politică împotriva adversarilor săi din interiorul țării, nemulțumiți mai ales de faptul că anume el a fost desemnat de rege ca mare hatman și cancelar. După cum vedem existau motive suficiente pentru bătălia de la Țuțora.

Primele ciocniri între detașamente poloneze și otomane s-au produs la 17 septembrie, iar ca urmare a acelei confruntări polonezii au pierdut după spusele lui Szemberg în jur de 1000 de slugi [30, p. 71]. În ziua următoare, 18 septembrie, au avut loc de asemenea câteva confruntări

locale fără ca armatele să fi fost antrenate într-o bătălie frontală, deși otomanii deja și-au concentrat acolo armata.

Bătălia de la Țuțora propriu-zis s-a dat pe data de 19 septembrie. În momentul confruntării armata poloneză împreună cu ajutoarele venite de la moldoveni număra în jur de 10 000 de oameni [1, VI, p. 60-61; 30, p. 169]. Ryszard Majewski considera că aproximativ aceleași contingente militare le avea la dispoziție și Schender pașa [30, p. 180]. Bătălia care a fost dată pe 19 septembrie s-a terminat cu victoria otomanilor.

În ziua următoare din cauza panicii, o parte din armata poloneză s-a îndreptat spre Prut, unde a fost pradă ușoară fie a moldovenilor, fie a tătarilor. Doar pe 29 septembrie, în formă de tabără, armata poloneză a început calea întoarsă spre Polonia. Întoarcerea, care a durat aproximativ o săptămână, iar obiectivul armatei poloneze era ajungerea la Movilău unde puteau spera la ajutor. Atunci însă când armatei poloneze îi rămăsese să parcurgă cale de câteva ore până a fi salvați, pe 6 spre 7 octombrie, din cauza noilor tulburări din armata poloneză, tabăra s-a spart [1, VI, p. 59-60], iar fiecare a încercat să se salveze pe cont propriu devenind pradă ușoară fie a tătarilor, fie a moldovenilor, care au participat din plin la vânătoarele, predându-i pe polonezi tătarilor sau turcilor [4, XVI-XVII, p. 253-254]. Dimineața a fost găsit și corpul neînsuflețit al lui Żółkiewski [30, p. 217].

Situația destul de șubredă în care s-a pomenit Rzeczpospolita în urma bătăliei de la Țuțora i-a determinat pe polonezi să se mobilizeze în fața unui pericol eminent care venea din partea turcilor. De partea cealaltă, tânărul sultan Osman II a crezut că îi poate învinge pe polonezi fără prea mare efort chiar în anul următor, 1621.

Totuși, tergiversările și totala nepregătire a armatei otomane aveau să se manifeste de la bun început. Sultanul turc, care a plecat din Constantinopol în prima jumătate a lunii mai la Dunăre, a ajuns în Moldova de abia la începutul lunii august, ceea ce este sugestiv în ceea ce privește neconcordanța între dorințele și declarațiile otomanilor.

La 19 august 1621, întreaga armată poloneză era adunată lângă Hotin și organizată în tabără. Peste două zile au venit și cazacii zaporojeni.

Între timp, fusese schimbat domnul Moldovei. Din cauza faptului că Alexandru Iliș nu a fost în stare să organizeze aprovizionarea armatei otomane, a fost arestat și pus în lanțuri. Această schimbare se produsese probabil la sfârșitul lunii august. Operațiunile militare propriu-zise s-au început la 2 septembrie. După o ciocnire între armate ambele contingente au ocupat poziția inițială [9, VI, p. 205]. În paralel cu ciocnirile militare se desfășurau și tratative în care un rol important l-a avut Constantin Batista Vevelli.

La 29 septembrie 1621, pentru continuarea tratatelor aveau să plece Stanisław Żórawiński și Jakub Sobiecki. Instrucțiunile primite de către soli repetau prevederile acordurilor încheiate anterior. La rândul său, solul venit din partea lui Radu Mihnea, le-a adus polonezilor o listă cu propuneri cui și ce cadou să-i facă [1, VI, p.60-61].

Dintre punctele discutate îl menționăm pe cel legat de tribut, pe care otomanii îl cereau de la polonezi. Solii polonezi au negat din start posibilitatea plății lui.

Tratatul de la Hotin a fost semnat la 9 octombrie 1621. Odată cu încheierea tratatului ambele armate trebuiau să se întoarcă fiecare la locurile de dislocație. Cetatea Hotinului era întoarsă Moldovei, iar în lipsa domnului Moldovei, cetatea era lăsată pe seama lui Radu Mihnea [5, p. 85], cel care a trudit atâta la încheierea păcii de la Hotin.

Bătălia de la Hotin, terminată indecis a fost oarecum un moment de cotitură în relațiile polono-otomane. Problemele interne și externe ale celor două mari puteri s-au amplificat, ceea ce i-a determinat să înceapă tratativele de pace. De acum înainte cel puțin pentru jumătate de secol înainte niciodată nu se va mai ajunge la o confruntare polono-otomană deschisă de proporțiile celei din anul 1621.

În concluzie:

1. Perioada cuprinsă între 1617 și 1621 se caracterizează printr-o tensionare continuă a relațiilor polono-otomane. Busza/Jaruga în 1617, Orynin în 1618, Țuțora în 1620 și Bătălia de la Hotin în 1621.

2. Domnii români au jucat un rol important de mediatori în conflictul polono-otoman, dar nu totdeauna intențiile lor au dus la instaurarea păcii, mai ales că în ambele tabere: poloneză și otomană, erau foarte populare apelurile la un război decisiv.

3. Războiul polono-otoman din 1620-1621 a fost punctul culminant al tensionării relațiilor dintre cele două puteri. Cu toate acestea, inclusiv în această perioadă, confruntările militare erau alternate de tratative de pace în care domnii români au avut un rol de intermediari.

Capitolul V. Țara Moldovei de la pacea de la Hotin până la urcarea în scaun a lui Vasile Lupu

V.1 Tratatul pentru confirmarea păcii de la Hotin și situația politică externă a Țării Moldovei

Acordul încheiat la Hotin trebuia confirmat prin trimiterea unui mare sol polonez la Constantinopol și prin parafarea tratatului de către sultanul turc, pe de o parte și de regele și sejmul polonez, pe de altă parte. Problemele rămâneau aceleași. Turcii insistau ca polonezii să le plătească tribut, să-i oprească pe cazaci din incursiunile lor pe mare. În ceea ce privește Moldova, aici trebuia să fie numit un domn prieten polonezilor [6, IX, p. 241]. Cu toate acestea,

chiar de la bun început, otomanii au dorit să forțeze mâna polonezilor pentru a le impune niște clauze mai dezavantajoase. Era vorba atât de condițiile tratatului de la Hotin, interpretate de otomani în interesul lor, dar și de titularul scaunului Țării Moldovei. Cele trei probleme: incursiunile tătarilor, incursiunile cazacilor și titularul scaunului Țării Moldovei trebuiau să fie luate în seamă în viitoarele negocieri, iar în cadrul negocierilor anumite chestiuni trebuiau să fie urmate de cedări din cealaltă parte. Numirea lui Ștefan Tomșa II care în Polonia se bucura de o faimă tristă trebuie privită din perspectiva jocurilor diplomatice din preajma viitoarelor negocieri [9, VI, p. 134]. Otomanii puteau să renunțe oricând la dânsul, dar puteau să pretindă anumite cedări și din partea polonezilor [5, p. 86], ceea ce le oferea otomanilor o marjă de manevră în viitoarele negocieri, domnul moldovean fiind o bună monedă de schimb în tratativele care trebuiau să urmeze.

Între timp polonezii au desemnat marele sol – Krzysztof Zbaraski comis regal [16]. Pregătirea soliei a avut loc din timp. În pregătirea soliei a fost implicat Constantin Batista Vevelli, cunoscut prin eforturile lui de mediator în timpul conflictului de la Hotin. La 28 mai 1622, Andrei Lipski scria lui Ștefan Tomșa II. Domnul Moldovei era anunțat că a fost trimis un curier la Constantinopol care trebuia să-i aducă marelui sol un pașaport care trebuia să meargă la Constantinopol pentru întărirea tratatului de la Hotin. Demnitarul polonez i-a mai cerut domnului Moldovei să intervină pe lângă sultan în interesul polonezilor [4, XVII, p. 107-108].

Plecarea lui Zbaraski spre Poartă avea să întârzie. În acest sens domnul Moldovei scria regelui polonez la 14 iunie 1622, prin care-i cerea trimiterea grabnică a marelui sol la Poarta Otomană [7, s. II/2, p. 522-524]. Reținerea soliei se datora evenimentelor produse la Constantinopol în acea vreme. La 19 mai 1622, în capitala Imperiului Otoman a fost omorât sultanul turc Osman II. După întoarcerea din campania de la Hotin el a gândit inițierea unor reforme menite să modernizeze armata otomană. Avea de gând să creeze o nouă armată, înlocuind ienicerii, pe care îi credea nestatornici și predispuși spre răzvrătire. În plus, dorea să mute capitala imperiului în Asia. Omorârea sultanului turc a lăsat o mare amprentă în epocă.

Cu privire la titularul scaunului domnesc de la Iași, solul polonez trebuia să obțină scoaterea lui Ștefan Tomșa II din scaun. Conform solului polonez: „Ceea ce Cantemir cu tighinenii iau din Ucraina, Tomșa păstrează în Iași și Suceava, Cantemir fură, Tomșa păstrează, iar din cauza lor e greu să ai pace trainică” [2, 2245, p. 153]. Polonezii între timp pregătiseră o candidatură ca alternativă lui Ștefan Tomșa II. O astfel de candidatură putea fi în viziunea lor Petru Movilă, fiul lui Simion, care ar fi un domn bun, la fel ca și tatăl și unchiul său, ar menține tratatele și înțelegerile încheiate între cele două puteri [7, s.II/2, p. 524-525].

În timpul aflării solului la Constantinopol, în luna ianuarie 1623, a avut loc o nouă revoltă a ienicerilor din cauza neplății soldei încă din timpul campaniei de la Hotin. În faza finală a tratativelor și întărirea tratatului de la Hotin, solul polonez a primit varianta turcească a tratatului cu care s-a întors în Polonia [16].

La întoarcere mare a fost mirarea când s-a stabilit că textul care i-a fost înmănat marelui sol polonez aducea prejudicii intereselor poloneze [2, 612, p. 329]. A fost nevoie de trimiterea unui nou sol, Krzysztof Serebkowicz, armean, care cunoștea bine cum funcționează cancelaria otomană și care i-a mituit pe pisarii otomani să introducă în text prevederile pe care le doreau polonezii, fără să știe însă marele vizir. De data aceasta el va obține mazilirea lui Ștefan Tomșa II și oferirea scaunului Țării Moldovei lui Radu Mihnea, cu condiția ca în Țara Românească să domnească fiul lui, Alexandru Coconul. Anume de această dată putem considera că s-a acționat după un plan bine stabilit [4, XVII, p. 110], iar succesul diplomatic al lui Radu Mihnea avea să fie pentru polonezi o soluție de compromis, când otomanii principial nu au vrut să-i dea domnia lui Petru Movilă.

V.2 Uniunea dinastică a Moldovei și Țării Românești sub Radu Mihnea în contextul relațiilor politice internaționale

Ceea ce s-a întâmplat în anul 1623, se subscrie într-o oarecare măsură acestor tendințe, deși desigur sunt detalii și nuanțe care individualizează obținerea scaunului Moldovei de către Radu Mihnea, iar cel al Țării Românești de fiul său minor, Alexandru Coconul. În primul rând, dacă actele precedente s-au produs fie în timp de război, când domnii români au fost nevoiți să accepte suzeranitatea principelui transilvănean, fie în urma unor campanii militare, ceea ce s-a întâmplat în anul 1623 a avut loc în urma unor demersuri diplomatice.

Așa cum am văzut mai sus, Krzysztof Zbaraski a cerut marelui vizir schimbarea lui Ștefan Tomșa II cu un alt domn agreeat de polonezi. Acest domn în viziunea regelui polon putea fi Petru Movilă, fiul lui Simion Movilă și nepot al lui Ieremia Movilă, care au domnit în perioada în care între cele două mari puteri, Rzeczpospolita și Imperiul Otoman, era pace și înțelegere [8, XXVIII, p. 524-525]. Otomanii, pe lângă susținerea în continuare a lui Ștefan Tomșa II, nu agreau candidatura unui fiu de domn care mai avea și indigenat polonez. S-a ajuns oarecum la repetarea situației din anul 1616, când polonezii susțineau candidatura lui Gabriel Movilă, fratele lui Petru, iar otomanii până la urmă au impus în scaunul Moldovei candidatura lui Radu Mihnea, în care aveau mare încredere.

Foarte probabil ca soluția pentru numirea lui Radu Mihnea domn al Moldovei, iar pe fiul lui domn al Țării Românești să fi apărut după întoarcerea lui Krzysztof Zbaraski în Polonia, constatarea omisiunilor și a caracterului premeditat al variantei otomane al tratatului și

organizarea unei noi solii poloneze care îl avea ca principal protagonist pe Krzysztof Serebkowicz. Despre nemulțumirile polonezilor cu forma tratatului primită și, mai ales, cu două articole scria ambasadorul francez de la Constantinopol [7, s.I/1, p. 206-207]. Anume în timpul noii solii s-au îndreptat momentele delicate din textul variantei otomane.

Firește că reușita lui Radu Mihnea trebuie plasată în contextul evenimentelor produse în acea perioadă. Polonezii, care așteptau foarte mult de la solia lui Krzysztof Zbaraski, au rămas decepționați de conținutul tratatului. Încercarea lor de a-l promova în scaunul Țării Moldovei pe Petru Movilă nu s-a încununat cu succes. Intransigența otomanilor în purtarea tratatelor se manifesta și prin îndârjirea prin care ei insistau să-l mențină pe Ștefan Tomșa II în scaun. Totodată, noua situație trebuie plasată în contextul evenimentelor care s-au produs în spațiul central și sud-est european, singurele care pot explica ceea ce s-a întâmplat cu destinatarii scaunelor Moldovei și Țării Românești.

Între timp s-a tensionat din nou situația din regiunile implicate în Războiul de 30 de ani. În acest sens, principele Transilvaniei, Gabriel Bethlen, a trimis o solie la Poartă pentru a primi ajutoare din partea puterii suzerane în războiul ce avea să reizbucnească. Radu Mihnea, domnul Țării Românești s-a și grăbit să trimită ajutoare principelui transilvănean [54, p. 388-389]. Probabil că și domnul Țării Moldovei în exercițiu, Ștefan Tomșa II să fi primit același ordin pe care firește că trebuia să-l execute [55, p. 226]. Astfel, dacă în campania precedentă, otomanii i-au acordat lui Gabriel Bethlen un sprijin mai mult tacit, atunci în cea de-a doua campanie a principelui susținerea otomanilor a devenit evidentă.

În timpul soliei lui Krzysztof Serebkowicz s-a pus, de asemenea, problema anihilării acțiunilor lui Cantemir murza [5, p. 43-45]. În acest sens marele vizir a poruncit hanului tătăresc să-l izgonească pe Cantemir din stepele Bugeacului. Deși în campania organizată împotriva lui Cantemir hanul Crimeii a avut un rol important, la scurt timp relațiile dintre otomani și noul han aveau să se deterioreze. Atunci când otomanii și-au dat seama că Mehmed Ghirei va promova o politică independentă față de Poartă și autoritară față de supușii săi au încercat schimbarea lui.

Noul sultan, Murad IV, urcat pe tron în septembrie 1623 a hotărât să-l schimbe pe Mehmed Ghirei și să-l readucă în scaunul de han pe Gianibec Ghirei. Principalul argument al sultanului era nedorința de a-l tolera în Crimeea pe Șahin Ghirei, pe atunci calgă, care era totodată dușman al sultanului și aliat cu șahul persan, Abas. Ca urmare a bătăliei din care Mehmed și Șahin Ghirei au ieșit victorioși, sultanul turc a făcut un pas de neimaginat până atunci – a anulat decretul de schimbare a hanului Crimeii. Printre țintele represaliilor tătărești s-au numărat Moldova și Țara Românească. Aceste campanii organizate în luna septembrie anul 1624

[7, IV/2, p. 404] erau, de asemenea, o reflectare a situației nesigure legate de schimbarea sultanilor la Constantinopol.

Otomanii, desigur, nu au acceptat creșterea exagerată a puterii tătarilor din Crimeea și preluarea prerogativelor de numire a domnilor în Moldova și Țara Românească. Prin urmare, ei i-au acordat sprijin lui Radu Mihnea, dar acesta totuși le-a plătit tătarilor o sumă importantă de bani. Oricum la sfârșitul anului 1624 și începutul celui următor, Radu Mihnea a rezidat la Suceava, ca mai apoi să-și mute reședința domnească principală la Hârlău. Doar la începutul anului 1625 situația s-a stabilizat.

V.3 Țara Moldovei în cadrul relațiilor internaționale între domnia lui Miron Barnovschi și urcarea în scaun a lui Vasile Lupu

La începutul anului 1626, al Hârlău se stingea Radu Mihnea, cel care a dominat scena politică extracarpatică începând cu anul 1620. Cel mai bine a descris această situație Miron Costin și o confirmă documentele din epocă. „Credință aceie avea Radul vodă la împărăție, care n-au avut nice mainte de dânsul, nice mai pre urmă, nici un domnu, câți au fostu în țară ” [5, p. 91]. În locul domnului decedat, boierii țării au ales pe Miron Barnovschi, un boier de țară.

Alianța matrimonială trebuia să asigure continuitate, dar și o mai mare legitimitate domniei, astfel apăruse ideea căsătoriei fiicei lui Radu Mihnea, Ecaterina, cu Miron Barnovschi.

Rapiditatea cu care boierii moldoveni au pus puterea suzerană în fața faptului împlinit era motivată de existența numeroșilor pretendenți, de care țările noastre n-au dus niciodată lipsă. Noul domn a fost considerat un continuator al politicii promovate de înaintașul lui. În cazul Moldovei, o dată cu moartea lui Radu Mihnea, puteau să reizbucnească disputele între Imperiul Otoman și Polonia pentru desemnarea pretendentului propriu în scaunul țării. Radu Mihnea a știut să păstreze distanța între cele două mari puteri și, prin acțiunile sale, să inspire încredere, atât otomanilor, cât și polonezilor.

Pe parcursul verii 1626, în spațiul din jurul Țării Moldovei a fost liniște. Drumul moldovenesc nu mai era folosit pentru incursiuni de tătari din 1624, iar în 1626 chiar dacă au fost semnalate câteva incursiuni tătărești, acestea au avut un alt traseu. În plus, spre sfârșitul lui 1626 tătarii au suferit o puternică înfrângere de la armata poloneză condusă de Stefan Chmielecki.

În 1627, din nou avea să se ajungă la o acutizare a relațiilor polono-otomane și din nou motivul principal au fost incursiunile cazacilor în teritoriile otomane. Pentru a pune capăt acestor incursiuni turcii au inițiat un proiect de construire a unei cetăți la gurile Niprului, care ar fi pus stavilă acestor incursiuni. Ca și în cazurile precedente, domnului Moldovei i-a revenit misiunea

de a intermedia relațiile polono-otomane și de a contribui la împăcarea celor două părți implicate în conflict.

Din fericire, documentele cu privire la mijlocirea relațiilor dintre otomani și polonezi în timpul crizei din 1627 s-au păstrat, iar o bună parte din ele au fost publicate [7, s.II/2, p. 537-583].

Despre rolul de mediator al lui Miron Barnovschi în timpul crizei din 1627 s-au păstrat mai multe însemnări. La mijlocul lunii noiembrie 1627, domnul Moldovei se adresa din nou regelui cu rugămintea de a trimite cât mai grabnic la turci pe un mare sol, de asemenea să trimită și la hanul tătäresc pe un sol de-al său.

Simpatiile față de Polonia aveau să joace un rol important în destinul de mai departe al lui Miron Barnovschi [8]. Între timp, demersurile pentru obținerea indigenatului polonez vor avea sorți de izbândă. Înclinarea evidentă a lui Miron Barnovschi spre Polonia a alarmat și pe o parte din boierii moldoveni, care l-au denunțat pe domn la Poartă, cerând sultanului înlocuirea lui Miron Barnovschi. Motivele invocate de cei care îl pârau pe domn erau înțelegerile lui Miron Barnovschi cu polonezii, precum și preconizata căsătorie a acestuia cu fiica Przerembski [7, s.I/1, p. 230]. Miron Barnovschi trebuia să se căsătorească cu fiica unui nobil polonez și nu cu Ecaterina, fiica lui Radu Mihnea așa cum prevedeau înțelegerile încheiate anterior. Chiar dacă această căsătorie nu s-a produs, zvonul a fost folosit în scop propagandistic pentru scoaterea lui Barnovschi din scaun.

Miron Costin ne informează despre bătălia de la Toporăuți din anul 1629, care a avut loc între detașamentele conduse de hatmanul Nicoriță, din partea lui Barnovschi, și vornicul Vasile Lupu și stolnicul Grama, susținătorii lui Alexandru Coconul, domnul numit de turci, în urma căreia "l-au împensu pre Nicoriță de la marginile țării" [5, p. 95].

Domnia lui Alexandru Coconul în Moldova a durat aproape jumătate de an. Povara domniei într-o țară ca Moldova a fost mult prea mare pentru tânărul domn, chiar dacă el era fiul lui Radu Mihnea. Conform cercurilor diplomatice de la Constantinopol schimbarea lui Alexandru Coconul s-a produs la intervenția regelui polonez, care a obținut domnia pentru Moise Movilă.

Pentru a se asigura din partea noului domn, Poarta a pretins ca din Transilvania să vină la Constantinopol Ion Movilă [6, IX, p. 308], iar, probabil, pentru asigurarea echilibrului pentru noua domnie s-a convenit ca Moise Movilă să se căsătorească cu Ecaterina, fiica lui Radu Mihnea. Între candidații la tron Alexandru Iliăș ocupă un loc special. El terminase nu chiar reușit primele două domnii: prima oară scos de răscoala lui Lupu Mehedințeanu din Țara Românească, iar a doua oară de însuși sultanul turc în persoană, nemulțumit de îndeplinirea obligațiilor militare în cadrul campaniei de la Hotin din anul 1620. Știrea despre numirea lui Alexandru Iliăș

în scaunul Moldovei a nemulțumit profund pe boierii moldoveni [5, p. 96]. Ei au creat o delegație pe care au trimis-o la Constantinopol să-i convingă pe demnitarii otomani să renunțe la intenția numirii lui Alexandru Iliăș ca domn al Țării Moldovei. În final, Alexandru Iliăș a fost izgonit din scaun în urma unei răscoale generale.

Odată cu izgonirea din domnie a lui Alexandru Iliăș și revenirea lui Miron Barnovschi în scaun, conflictul între cele două grupări boierești, cea a pământenilor și împământeniților, aduși în Moldova de Radu Mihnea în 1616, a reizbucnit. Miron Barnovschi, a fost obligat să meargă la Constantinopol pentru a fi confirmat în domnie de către sultan. În urma intrigilor lui Vasile Lupu, Miron Barnovschi a fost spânzurat [5, p. 103].

În locul lui a fost numit Moise Movilă. Cumnatul său, Alexandru Coconul, murise în anul 1632 [7, IV/2, p. 454-460], iar partida împământenită nu mai avea un alt candidat pe care să mizeze. De aceea alegerea, încă odată cu alungarea lui Alexandru Iliăș, căzuse pe Vasile Lupu, care știa deja cum trebuie să acționeze în asemenea situații. Colaborarea cu polonezii în anul 1634, i-a pecetluit soarta domniei lui Moise Movilă, care înainte de 2 mai 1634 se retrăgea în Polonia [7, IV/2, p. 477].

Un nou război polono-otoman a izbucnit din inițiativa pașei de Silistra Abaza pașa în 1633. El avea să ridice noi probleme atât în relațiile polono-otomane, cât și în sistemul politic internațional în centrul, estul și sud estul Europei. După câteva ciocniri armate părțile au consimțit la încheierea păcii.

În Țara Moldovei, în 1634, începea domnia lui Vasile Lupu, fost copil de casă a lui Radu Mihnea, crescut și educat, a fost adus în Moldova de către acesta și a urcat rapid treptele ierarhiei boierești, devenind ginerele lui Coste Bâcioc. A devenit unul dintre conducătorii partidei grecești, iar când aceasta a pierdut ultimul său reprezentant și-a propus el însuși să devină domn, iar domnia lui în Țara Moldovei a devenit una dintre cele mai strălucite, dacă nu chiar cea mai strălucită din secolul al XVII.

În concluzie:

1. Perioada cuprinsă între semnarea păcii de la Hotin în 1621 și urcarea în scaunul Țării Moldovei a lui Vasile Lupu reprezintă, pe de o parte, una dintre perioadele de maximă instabilitate a domniei pe tronul Țării Moldovei, iar pe de alta, este perioada când după cele două bătălii importante în relațiile polono-otomane se trece din nou spre dialog și căutarea soluțiilor diplomatice de aplanare a diferitor conflicte.

2. Numirea lui Ștefan Tomșa al II-lea în scaunul Moldovei imediat după terminarea bătăliei de la Hotin a fost un pas tactic făcut de otomani pentru a-i forța pe polonezi să facă noi concesii în cadrul tratatelor care aveau să urmeze pentru confirmarea păcii.

3. Noul război inițiat de pașa de Silistra în 1633 nu le-a adus otomanilor succese notabile. Eforturile oficialităților poloneze de a stăvili incursiunile cazacilor au început să dea roade, iar în corespondența diplomatică se atrăgea din ce în ce mai mare atenția asupra faptului că schimbarea deasă a domnilor Moldovei nu contribuie la pace, siguranță și stabilitate în zonă. Otomanii l-au numit în scaun pe Vasile Lupu, care era puțin agreat de polonezi, dar tocmai el avea să beneficieze de această stabilitate punând bazele unei noi perioade în istoria Țării Moldovei.

Concluzii și recomandări

1. La originea instabilității politice în istoria Moldovei în perioada 1611-1634 a stat reconfigurarea politică a Europei în spațiul Central, Est și Sud-Est european și, mai ales, confruntarea polono-otomană pentru deținerea supremației în zonă, în cadrul proceselor europene profunde generate în perioada anterioară. În perioada 1611-1634 Țara Moldovei a devenit tributară factorilor externi și dependentă de evenimentele înregistrate în țările vecine, de cele mai multe ori datorate ambițiilor nemăsurate ale suveranilor din epocă;

2. Proiectele politice regionale apărute la sfârșitul secolului al XVI-lea, materializate prin efortul lui Mihai Viteazul - „Planul Dacic” – au continuat în secolul următor, în general, precum și în perioada anilor 1611-1634, primind alte forme și modalități de exprimare, iar dorința principelui Transilvaniei Gabriel Báthory, principele Transilvaniei, de a deveni suzeran al Țării Românești și al Moldovei se încadrează pe aceeași linie și a fost un element care a declanșat o nouă fază a luptei pentru dominație a marilor puteri;

3. Deși sistemul dublei suzeranități polono-otomane a fost abolit în anul 1611, polonezii vor avea un cuvânt important în numirea domnilor Moldovei. În 1616, 1619, 1623, 1629, domniile Moldovei au fost maziliți la intervenția solilor polonezi. Totuși, nu același lucru s-a întâmplat cu numirea domnilor în Țara Moldovei. Otomanii de fiecare dată refuzau ofertele polonezilor, iar cei din urmă acceptau noii titulari ai scaunului Țării Moldovei, care trebuiau să se declare fideli coroanei poloneze;

4. Boierii moldoveni au reușit să-și impună propriul candidat în scaun o singură dată. Miron Barnovschi a ocupat scaunul țării după moartea lui Radu Mihnea în anul 1626, iar în anul 1633, l-au alungat din scaun pe Alexandru Iliăș. Deși l-au ales tot atunci pe Moise Movilă, domnia acestuia n-a durat mult și în plus, era o altă parte din boierime care îl doreau domn pe Vasile Lupu;

5. Un rol primordial în destabilizarea situației din Țara Moldovei l-au jucat incursiunile tătarilor în teritoriile poloneze și ale cazacilor în interiorul Imperiului Otoman. Aceste incursiuni au dus la tensionarea relațiilor din cele două mari puteri și la transformarea Moldovei în câmp de bătălie între ele;

6. Sistemul politic polonez permitea intervenții particulare ale magnaților de la graniță. A fost și cazul intervenției militare ale lui Samuel Korecki și Michał Wiśniowiecki de la sfârșitul anului 1615 prima jumătate a anului 1616. Spre deosebire de campania din 1612, cea din 1615 a fost dezavuată de rege;

7. Deși n-au participat deschis în Războiul de 30 de ani, atât otomanii cât și polonezii au simpatizat părțile implicate în război, aflate pe ambele părți ale baricadei. Participarea lui Gabriel

Bethlen, principele Transilvaniei, vasal al turcilor, în Războiul de 30 de ani, nuanțează însăși chestiunea neparticipării Imperiului Otoman la această conflagrație;

8. Înfrângerea usturătoare a armatei poloneze de la Bătălia de la Tuțora a avut ca și consecință imediată organizarea unei campanii otomane în anul următor, 1621, cu participarea însăși a sultanului turc, Osman II, dornic de afirmare. Bătălia de la Hotin a fost excesiv ideologizată. Polonezii au putut să bifeze o primă „confruntare în numele creștinătății împotriva păgânilor” și să apară ca „salvatori ai Europei”.

9. În timpul tratativelor urmate după Bătălia de la Hotin s-au remarcat abilitățile diplomatice ale domnilor români. Alexandru Iliș și Radu Mihnea au depus eforturi enorme pentru a negocia încheierea unei păci care să fie acceptată de ambele părți. Succesul diplomatic al lui Radu Mihnea a fost motivul pentru care el a fost recomandat de solul polon ca domn al Moldovei, iar fiul său Alexandru Coconul devenea domn al Țării Românești;

10. O ultimă confruntare s-a produs în anul 1633, dar din nou părțile aflate în conflict aveau să accepte limbajul diplomatic confruntărilor militare deschise. Relațiile politice din această perioadă dintre Imperiul Otoman și Rzeczpospolita au monopolizat teritoriul Țării Moldovei, transformându-l într-un câmp de bătălie militar, pe de o parte, și politic, pe de altă parte.

Recomandări:

În urma studiului complex al elementelor, care s-au aflat la baza raporturilor politice internaționale, am reușit să formulăm următoarele recomandări.

1. Realitățile de politică externă în spațiul Central, Est și Sud Est european trebuie abordate pornind de la realitățile europene și analiza impactului lor asupra Țărilor Române;
2. Formarea echipelor de cercetare cu stimularea studiilor complexe în materie de politică externă în cadrul mai multor țări, care sunt moștenitoarele marilor puteri actori de primă mână în perioada secolelor XVI-XVII;
3. Schimbul de informații și organizarea conferințelor științifice internaționale, simpozioane și mese rotunde pentru schimbul de opinii și stabilirea unor trasee de colaborare internațională în domeniul studierii raporturilor politice internaționale în sec. XVI-XVIII;
4. Stimularea studierii limbilor străine pentru înlesnirea cercetării bibliografiei și materialelor documentare din țările care au fost implicate în relațiile politice internaționale în perioada secolelor XVI-XVIII;
5. Continuarea investigațiilor din arhivele austriece, poloneze, ruse, otomane și colaborarea internațională, depistarea noilor materiale inedite, traducerea lor în limbile accesibile cercetătorilor și publicarea noilor volume de documente;
6. Folosirea rezultatelor cercetărilor ca material didactic la facultățile de istorie, politologie și relații internaționale;
7. Organizarea de emisiuni TV și Radio în care să fie făcute publice rezultatele cercetărilor în domeniul raporturilor politice internaționale.

Bibliografie:

1. **Archiwum Główne Akt Dawnych** (AGAD), Dział Tureckie, Sygn. 547, 548, 549; Archiwum Potockich ze Łańcuta, część II, sygn.1549, 1552, 1556, 1574, 1579, 1580, 1687; Archiwum Radziwiłłów, dz.II, sygn. 350-352, 575, 627, 649, 655, 656, 657, 685, 680, 697, 698, 718, 723, 726, 731, 732, 738, 741, 765, 766, ks.6, p.82; ks.12; Archiwum Zamoyskich, Nr.295; Nr.350; Nr.375; Nr.404; Nr.407; MK, Libri Legationum, nr.30; Zbiór Branickich ze Suchej, Księga 155/181.
2. **Biblioteka Czartoryski** Ms.343, 350; 612; 1577; 2245; 1320; Teki Naruszewicza, T.106, T.107, T.108
3. **Biblioteka Jagiellońska** Ms.2, 102, 108, 109, 211, 425.
4. Corfus, I., *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone*, sec. XVI, București, Ed. Academiei, 1979; sec. XVII, București, Ed. Academiei, 1983; sec.XVI-XVII, volum îngrijit de Vasile Matei, București, Ed.Academiei, 2001.
5. Costin, Miron, *Letopisețul Țării Moldovei*, în *Opere*, ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu, Editura pentru literatură și artă București, 1958, p.78.
6. *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol.VIII (1607-1613), publicate de Andrei Veress, București, 1935; vol. IX (1614-1636), București, 1936.
7. *Documente privitoare la istoria românilor*, culese de Eudoxiu Hurmuzaki, vol. IV, partea I-a (1600-1649), București, 1882; vol. IV, partea a II-a (1600-1650), București, 1884; vol.VIII (1376-1650), București, 1894; volumul XV. Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelen (Bistrița, Brașov, Sibiu), publicate după copiile Academiei Române de N.Iorga, partea II (1601-1825), București, 1913; supliment I, vol.I (1518-1750), documente culese de Gr. G. Tocilescu și A. I. Odobescu, București, 1886; suplimentul II, volumul II (1601-1640), documente culese din arhivele polone, coordonate, adnotate și publicate de Ioan Bogdan cu traducerea franceză a documentelor de I.Skupiewski, București, 1895.
8. Duzinchevici, G., *Miron Barnovschi Moghilă și Polonii*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, VII (1936-1938), p.166-222.
9. *Elementa ad Fontium Editiones*, vol.VI (1603-1625), Roma, 1962; vol. XXIII, Romae, 1970; vol.XXVII, Romae, 1972; vol.XXVIII, Romae, 1972.
10. Iorga, N., „Doamna lui Ieremia vodă” în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice” (AAR MSD), seria II, tom XXXII (1910).
11. Iorga, N., *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol.IV, București, 1902; vol.X, București, 1905; vol.XX, București, 1911.
12. Joppecourt, Charles, *Istoria scurtă*, în A. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice pentru România*, tom.II, București, 1863.
13. *Kronika Pawła Piaseckiego*, Kraków, 1870, p.274.
14. *Listy Stanisława Żółkiewskiego (1584-1620)*, wydał T.Lubomirski, Kraków, 1868.
15. *Pisma Stanisława Żółkiewskiego*, wydał A. Bielowski, Lwów, 1861.
16. Samuel Twardowski, *Przeważna legacja, Jaśnie Oświeconego Książęcia Krzysztofa Zbaraskiego ...*, wyd. krytyczne oprac. Roman Krzywy, Warszawa 2000.
17. Przyłęcki, Stanisław, *Ukraińskie sprawy. Przyczynek do dziejów polskich, tatarskich i tureckich, XVII. wieku.*, Lwów, 1842.
18. Andreescu, Șt. *Restitutio Daciae*, vol.II. *Relațiile politice dintre Țara Românească, Moldova și Transilvania în răstimpul 1601-1634*, București 1989.
19. Ciobanu, Veniamin, *Politică și diplomație în secolul al XVII-lea. Țările Române în raporturile polono-otomano-habsburgice (1601-1634)*, București, Editura Academiei, 1994.
20. Constantinov Valentin, *Conjunctura internațională în jurul confruntării de la Orynin, din anul 1618, și consecințele ei asupra Moldovei*, „Miscelania historica in honorem Professoris Marcel-Dumitru Ciucă septuagenarii”, Brăila – Pitești, 2013, p.239-252.
21. Constantinov Valentin, *Impactul incursiunilor cazacilor și tătarilor asupra relațiilor dintre Ștefan Tomșa II și polonezi*, în „Buletin științific al tinerilor istorici”. Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători, Serie nouă I (VI), Chișinău, 2012, p.55-61.
22. Constantinov Valentin, *Relațiile politice polono-otomane și domnia în Țara Moldovei a lui Gașpar Grațiani 1619-1620*, în „Materialele conferinței științifice internaționale „Republica Moldova între Est și Vest. Opțiunile tineretului la etapa actuală”, Chișinău, 2013, p.132-141.
23. Constantinov Valentin, *Țara Moldovei în cadrul relațiilor internaționale în timpul primei domnii a lui Ștefan Tomșa II (după Bătălia de la Cornul lui Sas și până la începutul campaniei de restabilire a Movileștilor în scaun 1613-1615)*, în „Revista de Istorie a Moldovei”, 2012, nr.3, p.34-47.
24. Constantinov Valentin, *Țara Românească și Țara Moldovei în timpul domniilor lui Radu Mihnea*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2007.
25. Constantinov, Valentin, *Bătălia de la Cornul lui Sas și implicațiile ei asupra relațiilor polono-otomane*, în „Materialele conferinței anuale a tinerilor cercetători”, 2011, Chișinău, Institutul de Istorie, Stat și Drept, p.48-60.
26. Constantinov Valentin, *Bitwa pod Sasowym Rogiem i jej wpływ na relacje polsko-osmańskie w 1612 roku*, În

- „Wybrane problemy badawcze historii wojskowej. W panczeru i mundurze”, pod redakcją naukową Karol Kościelniak i Zbigniew Pilarczyk, Toruń, 2014, p.101-127.
27. Duzinchevici, G., *Miron Barnovschi Moghilă și Polonii*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, VII (1936-1938), p.166-222.
 28. Gemil, T., *Țările române în contextul politic internațional (1621-1672)*, București 1979.
 29. Golimaș, Aurel H., *Un domnitor – o epocă. Vremea lui Miron Barnovschi voievod al Moldovei*, București, Editura Sport-turism, 1980.
 30. Majewski R., *Cecora rok 1620*, Warszawa, 1970.
 31. Pintescu, F., *Bătălia de la Hotin (1621): încadrarea tipologică, analiza ei și prezentarea în istoriografia română*, „Glasul Bucovinei”, XVIII (2011), nr 4, p. 7-27.
 32. Podchorodecki, L., Raszba, N., *Wojna chocimska 1621*, Warszawa, 1979.
 33. Prochaska, Antoni, *Hetman Stanisław Żółkiewski*, Warszawa, 1927.
 34. Rezachevici, C., *Politica internă și externă a Țărilor Române în primele trei decenii ale secolului al XVII-lea*, în *Istoria Românilor*, vol.V, București, 2011.
 35. Rezachevici, Constantin, *Bătălia de la „Cornul lui Sas” (3/13 iulie 1612) – Reconstituire – în „Studii și materiale de muzeografie și istorie militară”, IX (1976), p.59-70.*
 36. Zdisław Spieralski, *Awantury moldawskie*, Warszawa, 1967.
 37. Skorupa, Dariusz, *Stosunki polsko-tatarskie 1595-1623*, Warszawa, 2004.
 38. Wagner, Marek, *Expediția de la Țuțora*, în „Revista de Istorie a Moldovei”, 2004, nr.1, p.6-15.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI TEZEI LA TEMA CERCETATĂ

MONOGRAFII

Editate la editurile din străinătate:

1 CONSTANTINOV V., *Radu Mihnea domn al Țării Românești și al Țării Moldovei*, Universității „Al. I. Cuza” din Iași, Iași, 2007, 394 p. 31 c.a, ISBN: 978-973-703-210-2

[**Recenzie:** Sergiu Bacalov, Valentin Constantinov, *Țara Românească și Țara Moldovei în timpul domniilor lui Radu Mihnea*, Iași, 2007, în „Revista de Istorie a Moldovei”, 2009, nr.4]

[**Recenzie:** Notă bibliografică: Șerban Papacostea, Valentin Constantinov, *Țara Românească și Țara Moldovei în timpul domniilor lui Radu Mihnea*, Iași, 2007, în *Studii și Materiale de Istorie Medie*, XXVI (2008), p.462].

2, CONSTANTINOV V., *Țara Moldovei în cadrul relațiilor internaționale (1611-1634)*, Iași, Editura Demiurg, 2014, 304 p.

[**Recenzie:** Eugen Cernenchi, VALENTIN CONSTANTINOV, ȚARA MOLDOVEI ÎN CADRUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE (1611-1634), IAȘI, CASA EDITORIALĂ DEMIURG, 2014, P. ISBN 978-973-152-282-1, în „Revista de Istorie”, 2014, nr.4 p.78-79].

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/RIM_4_2014.pdf

[**Recenzie:** Dariusz Milewski, VALENTIN CONSTANTINOV, ȚARA MOLDOVEI ÎN CADRUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE (1611-1634), IAȘI, CASA EDITORIALĂ DEMIURG, 2014, 304 P. în „Saeculum Christianum” t. XXII (2015), s. 313-316]

<http://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/sc/article/view/241/239>

3. CONSTANTINOV V., CAPROȘU I., *Documenta Romaniae Historica*, Seria A, Moldova, vol. XVIII (1623-1625), Editura Academiei Române, București, 2006, LXXXIII + 679 p. (coeditor Ioan Caproșu).

[**Recenzie:** Arcadie Bodale, *Documenta Romaniae Historica*, Seria A, Moldova, vol. XVIII (1623-1625), volum editat de I. Caproșu și V. Constantinov, Editura Academiei Române, București, 2006, LXXXIII + 679 p. În *Revista Arhivelor nr. 3-4/2007* p.302-303].

<http://old.arhivenationale.ro/images/custom/image/serban/RA%203-4%202007/24%20recenzii.pdf>

ARTICOLE ȘTIINȚIFICE ÎN REVISTE DE PROFIL RECUNOSCUTE DIN STRĂINĂTATE

1. CONSTANTINOV V., *Un repertoriu – supliment (1436-1636) la Documenta Romaniae Historica, Seria A. Moldova*, „Ioan Neculce – Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei” – Iași (serie nouă), VIII-IX (2002-2003) p. 279-292.

2. CONSTANTINOV V., *Posteritatea lui Radu Mihnea (Țara Moldovei și Țara Românească între anii 1626 și 1634)*, „Cercetări Istorice” – Iași, 2008, p. 200-224.

3. CONSTANTINOV V., *Din istoria Basarabilor. Interpretări cu privire la cronică de la Bucovăț*, Cercetări istorice, XXX-XXXI (2011-2012), Iași 2012, p. 83-92.

4. CONSTANTINOV V., *Primul document original descoperit din arhiva mitropoliei Moldovei înstrăinată la 1686*, „Arhiva Moldaviae”, II (2010), p. 189-192.

5. CONSTANTINOV V., *Działania wojenne na terenie Mołdawii w latach 1615-1621 w historiografii rumuńskiej*, în „Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej”, Poznań, Polonia, XIV, 2013, p. 49-56.

6. CONSTANTINOV V., *Bătălia de la Țuțora din anul 1620. Cauze și desfășurare*, în “Carpica”, Complexul muzeal “Iulian Antonescu” – Bacău, XLII (2013), p. 145-159.

7. CONSTANTINOV V., *Bătălia de la Cornul lui Sas din anul 1612. Cauze, desfășurare și consecințe*, “Carpica”, Complexul muzeal “Iulian Antonescu” – Bacău, XLIII (2014), p. 51-79.

8. CONSTANTINOV V., *Lupta pentru putere în Hanatul Crimeei și situația din Țara Moldovei în anii 1623-1626*, În „Studia Sieradzana” 5/2014, p. 49-63.

9. CONSTANTINOV V., *Ideologie și regim politic în opera lui Dimitrie Cantemir*, Analele Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”. Seria Istorie – Serie nouă, anul 2, nr.3-4. Iulie –Decembrie, 2011, p. 7-15.

10. CONSTANTINOV V., *Молдавское княжество и международные отношения в первых десятилетиях 17 века*, Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne, Tom 1 (2015) Nr 2, p. 105-112.

11. CONSTANTINOV V., *Stosunki polsko-moldawskie za czasów hospodarstwa Stefana Tomczy II (1612-1615)*, „Saeculum Christianum”, t.XXI (2014), s. 114-120

12. CONSTANTINOV V., *О деятельности польско-молдавского консорциума по производству пороха во второй половине 17 века*, „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”, Рівне, 2016, стр. 123-127.

13. CONSTANTINOV V., *Relatarea soliei lui Krzysztof Serebkowicz la Constantinopol din anul 1624*, Arhiva Moldaviae, VIII (2016), p. 261-286.

14. CONSTANTINOV V., *Moldawskie akcenty w Trylogii. (Powiązania genealogiczne Jeremiego Wiśniowieckiego i związku małżeński Janusza Radziwiłła*, PRACE NAUKOWE Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Zeszyty Historyczne 2017, t. XVI, s. 83–91.

15. CONSTANTINOV V., *События 1611 в румынских княжествах и их значение для судьбы молдавского княжества*, Актуальні проблеми вітчизняної історії, Наукові записки РДГУ, Випуск 29, Рівне, 2017, стр. 113-117.

2.3. ÎN REVISTE DIN REGISTRUL NAȚIONAL AL REVISTELOR DE PROFIL, CU INDICAREA CATEGORIEI > CAT. B

16. CONSTANTINOV V., *Confruntările polono-otomane din anii 1615-1616 și urcarea lui Radu Mihnea pe scaunul Țării Moldovei*, „Revista de Istorie a Moldovei”, 2003, nr.3-4, p. 5-19.

17. CONSTANTINOV V., *Stanislaw Żółkiewski și confruntările polono-otomane din Moldova din anii 1615-1620*, „Revista de Istorie a Moldovei”, 2004, nr.1, p. 6-13.

18. CONSTANTINOV V., *Față în față cu străinul. Imaginea celuilalt. Țările Române la începutul secolului al XVII-lea*, Revista de Istorie a Moldovei, nr.2, 2007, p. 43-62.

19. CONSTANTINOV V., *Sucesiunea Movileștilor la tronul Țării Moldovei în al doilea deceniu al sec. al XVII-lea ca problema a raporturilor polono-otomane*, “Revista de Istoria a Moldovei”, nr.1-2, 2005, p. 131-136.

20. CONSTANTINOV V., *Alianțe dinastice în Țara Moldovei după domniile lui Radu Mihnea*, „Revista de Istorie a Moldovei”, 2008, nr.2, p. 66-75.

21. CONSTANTINOV V., *Opțiuni politice, sociale și culturale în Țara Moldovei la începutul secolului al XVII-lea*, Revista de Istorie a Moldovei, 2010, nr.1, p. 20-36.

22. CONSTANTINOV V., *Țara Moldovei în cadrul relațiilor internaționale în timpul primei domnii a lui Ștefan II Tomșa (după Bătălia de la Cornul lui Sas și până la începutul campaniei de restabilire a Movileștilor în scaun 1613-1615)*, Revista de Istorie a Moldovei, 2012, nr.3, p. 34-47.

23. CONSTANTINOV V., *Confruntări politico-diplomatice polono-otomane în problema revenirii Movileștilor în scaunul Moldovei la începutul anului 1616*, „Revista de Istorie a Moldovei”, 2014, nr.1, p. 19-29.

24. CONSTANTINOV V., *Bătălia de la Drăgșani din vara anului 1616 și conjunctura diplomatică în jurul acesteia*, Revista de Istorie a Moldovei, 2013, nr.2, p. 8-18.

25. CONSTANTINOV V., *Relațiile polono-otomane la începutul primei domnii a lui Radu Mihnea în Țara Moldovei și tratatul de la Jaruga din anul 1617*, Revista de Istorie a Moldovei, 2015, nr.1, p. 39-50.

2.4. ÎN REVISTE AFLATE ÎN PROCES DE ACREDITARE

26. CONSTANTINOV V., *Radu Mihnea și relațiile polono-otomane în perioada de după bătălia de la Hotin din 1621*, „Cohorta”, 2007, p. 81-89.

27. CONSTANTINOV V., *Confruntări militaro-diplomatice pe terenul Țării Moldovei în timpul primei domnii a lui Radu Mihnea (1616-1619)*, „Cohorta”, 2006, p. 23-31.

28. CONSTANTINOV V., *Relațiile social-economice, politice și culturale dintre Moldova, Țara Românească și Transilvania până la mijl. Sec. XVI*, Destin Românesc, VII (2012), nr.1,p. 20-29.

29. CONSTANTINOV V., *Bătălia de la Hotin. Cauze și acțiuni strategice de dinaintea confruntării*, în „Cohorta. Revistă de istorie militară”, 2013, nr. 2, p. 5-16.

30. CONSTANTINOV V., *Stepa Bălților în Evul mediu moldovenesc*, În „Promemoria. Revista Institutului de Istorie Socială”, IV (2013), nr.5-6, p. 105-115.

31. CONSTANTINOV V., *Țările Române la sfârșitul sec. XVI și începutul dec. XVII. Unirea politică a Țărilor române de către Mihai Viteazul (1591-1601)*, Destin Românesc, VIII (XIX), 2013, nr.1-2, p. 26-37.

32. CONSTANTINOV V., *Din istoria unei plastografii. Judecata lui Tadeu Hâjdeu cu Arghire Cuza și Iordache Millo pentru jumătate din satul Rujavenița, ținutul Hotin, din anul 1820*, Studii de arhondologie și genealogie, II (2014), p. 208-220.

33. CONSTANTINOV V., *Relațiile dintre Moldova, Țara Românească și Transilvania în contextul evenimentelor politice europene din sec.XVII-înc. sec. XVIII*, „Destin românesc”, X (2015), nr.2, p. 14-23.

34. CONSTANTINOV V., *Cetatea Hotinului în disputele politico-militare polono-otomane din perioada 1612-1621*, Cohorta, 2015, nr.1, p. 41-56.

3. ARTICOLE ÎN CULEGERI ȘTIINȚIFICE

3.1. CULEGERI INTERNAȚIONALE:

35. CONSTANTINOV V., *Działania wojenne w państwach rumuńskich w roku 1611 i ich konsekwencji w ówczesnych stosunkach polsko-tureckich*, Studia Historyczno-wojskowe, I, Siedlce, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, 2006, p. 49-56.

36. CONSTANTINOV V., *Moldavia w stosunkach międzynarodowych w końcu XVI i na początku XVII wieku, „Rzeczypospolita wobec Orientu w epoce nowożytnej”*, pod red. Dariusza Milewskiego, Zabrze, 2011, p. 10-21.

37. CONSTANTINOV V., *Noi documente originale din arhiva mitropoliei Moldovei înstrăinată la 1686 și o istorie a mănăstirii Putna într-un pergament din secolul al XVIII-lea, Retrospecții medievale*. In honorem Professoris emeriti Ioan Caproșu, ed. Victor Spinei, Laurențiu Rădvan, Arcadie M. Bodale, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, p. 141-153.

38. CONSTANTINOV V., *The political and military realities Nothward Danube in 1612*, “Studia z dziejów stosunków z Państwem Moskiewskim w XVI-XVII wieku”, Zabrze-Tarnowskie Góry, 2013, p. 148-162.

39. CONSTANTINOV V., *Привлекательность Речипосполиты для молдован и Молдавии для поляков в конце XVI - начале XVII века*, În „Атракcyjność: potrzeba czy zasada?”, col. de red. Anna Bartoszevska, Katarzyna Przysucha, Krzysztof Bejmert, Grzegorz Dębski, Warszawa, 2013, p. 37-45.

40. CONSTANTINOV V., *Bitwa pod Sasowym Rogiem i jej wpływ na relacje polsko-osmańskie w 1612 roku*, În „Wybrane problemy badawcze historii wojskowej. W panczeru i mundurze”, pod redakcją naukową Karol Kościelniak i Zbigniew Pilarczyk, Toruń, 2014, p. 101-127

41. CONSTANTINOV V., *Conjunctura internațională în jurul confruntării de la Orynin din anul 1618 și consecințele ei pentru Țara Moldovei*, „Miscelania historica in honorem Professoris Marcel-Dumitru Ciucă septuagenarii”, editerunt Cristian Luca, Claudiu Neagoie, Marius Păduraru, Brăila-Pitești, 2013, p. 239-252.

42. CONSTANTINOV V., *Solia lui Krzysztof Zbaraski la Constantinopol între anii 1622 și 1623 și implicațiile ei asupra situației Țărilor Române*, „In Honorem Vasile Dobrescu. Societate și cultură în epoca modernă”, coord. Cornel Sigmirean, Corina Teodor, Sibiu, 2013, p. 175-182.

43. CONSTANTINOV V., *Impactul politicii externe a lui Gabriel Bethlen asupra situației Țării Moldovei la începutul Războiului de 30 de ani*, A Bethlen Gabor trontra lepesenek 400. Evfordulojan rendezett konferencia tanulmányai, Cluj, 2014, p. 48-55.

44. CONSTANTINOV V., *Политика Речи Посполитой в отношении Молдавии в начале XVII века*, „Ukraina Lithuania: студії з історії Великого князівства Литовського”, том III, Київ, 2015, p. 116-125.

45. CONSTANTINOV V., *Отношения Молдавии и Речипосполиты во времена первого господарства Штефана Томшы II (1611-1616)*, Актуальні проблеми вітчизняної історії, Наукові записки РДГУ, Випуск 25, Рівне, 2014, p. 208-210.

3.2. CULEGERI DE LUCRĂRI ALE CONFERINȚELOR INTERNAȚIONALE

46. CONSTANTINOV V., *Relațiile politice polono-otomane și domnia în Țara Moldovei a lui Gașpar Grațiani 1619-1620* Materialele conferinței științifice internaționale: „Republica Moldova între Est și Vest. Opțiunile tineretului la etapa actuală”, Chișinău, 2014, p. 132-141.

47. CONSTANTINOV V., *Impactul incursiunilor cazacilor și tătarilor asupra relațiilor dintre Ștefan II Tomșa și polonezi*, „Buletin științific al tinerilor istorici”. Materialele conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători. Serie Nouă, I(VI), 2012, p. 55-61.

48. CONSTANTINOV V., *Молдавская кампания Жолкиевского 1620 года в Истории Украины-Руси» М. Грушевского*, „Феномен Михайла Грушевського як державного діяча, науковця, громадянина (до 150-річчя від дня народження). ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ”, Kiev, 2016, p. 13-15.

49. CONSTANTINOV V., *Dimensiunea diplomatică a activității domniei în Țara Moldovei în primele decenii ale secolului al XVII-lea. Orientări și strategii*, Conferința științifică internațională "Dialectica necesității și libertății în educație", 30 martie – 1 aprilie 2016, Chișinău, p. 287-291.

3.3. CULEGERI NAȚIONALE

50. CONSTANTINOV V., *Confruntări diplomatice din spațiul românesc la începutul deceniului al doilea al secolului al XVII-lea*, „In Honorem Demir Dragnev la 70 de ani”, supliment la „Revista de Istorie a Moldovei”, 2006, p. 136-152.

51. CONSTANTINOV V., *Noi materiale documentare din arhivele poloneze și ruse*, „Anuarul Institutului de Istorie, Stat și Drept”, 2011, p. 42-58.

52. CONSTANTINOV V., *Câteva informații cu privire la istoria românilor păstrate în fondul Extranea IX Polen de la Riksrakivet din Stockholm (Suedia)* În „Anuarul Institutului de Istorie, Stat și Drept”, II (2012), p. 58-67.

53. CONSTANTINOV V., *Țara Moldovei în cadrul relațiilor politice polono-otomane la începutul celei de-a doua domnii a lui Radu Mihnea*, În In Honorem Gheorghe Goța. Politica marilor puteri în Balcani și Europa centrală. Materialele simpozionului internațional 10-13 octombrie 2013, Chișinău, 2013, p. 81-89.

54. CONSTANTINOV V., *Rolul de mediator al lui Radu Mihnea în timpul campaniei turcești de la Hotin din*

anul 1621, „Anuarul Institutului de Istorie”, IV (2014), p. 65-84.

55. CONSTANTINOV V., *Documente privitoare la istoria românilor în ediții documentare poloneze recente (I)*, Anuarul Institutului de Istorie, V (2015), p. 23-35.

ADNOTARE

Autor: Constantinov Valentin

Tema: *Țara Moldovei în cadrul relațiilor internaționale, 1611-1634*, teză de doctor habilitat în științe istorice, anul perfectării tezei – 2019, orașul Chișinău.

Structura tezei constă din Introducere, Istoriografia problemei, patru capitole, concluzii și recomandări, adnotări în limbile română, rusă și engleză, bibliografie din 270 surse. Rezultatele tezei sunt reflectate în 55 publicații.

Cuvinte-cheie: Imperiul Otoman, Rzeczpospolita, Imperiul Habsburgic, politică externă, Hanatul Crimeei, Cazacii zaporojeni, Ștefan Tomșa al II-lea, Movileștii, Constantin Movilă, Radu Mihnea, Stanisław Żółkiewski, Sigismund III Waza, Miron Barnovschi, Schender pașa, Cantemir murza, Moise Movilă.

Domeniul de studiu: Istoria românilor (epoca medievală). Lucrarea urmărește scopul reflectării situației politice a Țării Moldovei în contextul relațiilor politice internaționale.

Scopul și obiectivele lucrării: determinarea situației politice internaționale a Moldovei în unul dintre cele mai complexe și contradictorii momente ale istoriei sale, precum și a impactului pe care relațiile politice internaționale le-au avut asupra situației din Țara Moldovei.

Noutatea și originalitatea științifică. Pentru prima oară în istoriografia românească este realizat un studiu complex asupra unei perioade neglijate în literatura de specialitate. Astfel, au fost reflectate pentru prima oară subiecte care nu au fost în vizorul istoricilor care s-au ocupat de perioada respectivă, au fost adăugate, corectate, nuanțate mai multe fapte din trecutul istoric.

Rezultatele principale noi pentru știință și practică obținute. Au fost constatate realitățile raporturilor politice internaționale care au influențat situația din Țara Moldovei, au fost stabilite cauzele care au dus la schimbarea raportului de forțe la începutul anului 1612; a fost determinat rolul pe care clasa politică poloneză l-a avut în problema moldovenească; a fost constatat rolul pe care schimbările în relațiile diplomatice polono-otomane l-au avut în schimbarea domnilor Țării Moldovei.

Semnificația teoretică. Stabilirea formelor și a modelelor de investigații pentru problema istoriei relațiilor internaționale și a impactului acestora asupra situației Țării Moldovei de-a lungul întregii sale istorii.

Valoarea aplicativă. Rezultatele prezentei lucrări, concluziile și recomandările înaintate servesc ca bază pentru elaborarea lucrărilor de sinteză, în general, a studiilor monografice și de profil diplomatic.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele investigațiilor vor putea fi folosite în elaborarea lucrărilor de sinteză a Istoriei Românilor și Istoriei Moldovei, vor putea fi folosite în elaborarea manualelor școlare, realizarea emisiunilor Radio și TV, utilizate pentru popularizarea istoriei în rândul populației Republicii Moldova.

АННОТАЦИЯ

Автор: Константинов Валентин

Тема: *Молдавия в международных отношениях 1611-1634*, год написания диссертации - 2019, г. Кишинев.

Диссертация имеет следующую структуру: введение, историография, четыре главы, заключение и рекомендации, аннотации на румынском, русском и английском языках, список литературы (270 источников). Результаты диссертации отражены в .

Ключевые слова: Османская Империя, Речьпосполита, Империя Габсбургов, внешняя политика, Крымское Ханство, Запорожские казаки, Стефан Томша II, Могилы, Константин Могила, Раду Михня, Станислав Жолкиевски, Сигизмунд III Ваза, Мирон Барновски, Искандер паша, Кантемир мурза, Моисей Могила.

Область исследования: история румын (средневековый период). Работа преследует цель выявления политической ситуации Молдовы в контексте международных отношений между 1611-1634 годом.

Цель и задачи исследования состоят в рассмотрении международной ситуации Молдовы в одном из самых сложных и противоречивых моментов истории и в влиянии международных отношений на ситуацию Молдовы.

Научная новизна и оригинальность работы. Впервые в румынской историографии написана работа относительно периода 1611-1634, который был проигнорирован в историографии. Были впервые исследованы некоторые события или скорректированы другие.

Принципиально новые полученные результаты для науки и практики. Были установлены реалии в международных отношениях, которые оказали влияние на ситуацию в Молдове; была определена позиция которую польский политический класс имел в молдавской проблеме; была установлена роль изменений в польско-турецких отношениях и их влияние на смещение с престола молдавских господарей; определена роль молдавской дипломатии в международных отношениях тех времен.

Теоретическая значимость заключается в установлении форм и моделей исследований для проблемы истории международных отношений и их воздействие на ситуацию Молдовы за все время ее существования.

Практическая значимость работы. Результаты работы, выводы и рекомендации могут быть использованы для написания разных работ и монографий относительно истории дипломатии и истории этого исторического периода.

Реализация научных результатов. Результаты настоящего исследования, выводы и рекомендации автора могут служить основой для написания синтез Истории Румын и Молдавии, смогут быть использованы для написания школьных учебников, в радио и телевизионных передачах, равно как и для написания работ по популяризации истории Молдовы.

Annotation

Author: Valentin Constantinov

Subject: *Moldova in context of international relations 1611-1634*, the year of writing the dissertation - 2019, Chisinau.

The dissertation is structured as follows: Introduction, historiography, four chapters, conclusions and recommendations, annotations in Romanian, Russian and English languages, references (270 references). The results of dissertation are reflected in the .

Keywords: Ottoman Empire, the Habsburg Empire, Rzeczpospolita, diplomacy, Crimean Hanat, Cossacks, Ștefan Tomșa al II-lea, Movila family, Constantin Movilă, Radu Mihnea, Stanisław Żółkiewski, Sigismund III Waza, Miron Barnovschi, Schender pașa, Cantemir murza, Moise Movilă.

Field of study: History of Romanians (medieval period). Work aims to identify the political situation in Moldova in the context of international relations between, 1611-1634.

The purpose and objectives of the study is to review the international situation in Moldova one of the most complex and controversial issues in the history and impact of international relations on the situation in Moldova.

Novelty and scientific originality for the first time in Romanian historiography, was written a complex study on a neglected period 1611-1634. For the first time, were reflected the subjects of that period, were added more facts from the historical past, corrected more events in the past

Fundamentally new results obtained has been established important realities in the international relations that affected the situation in Moldova; has been determined the position of Polish political class that had a problem of Moldova; was established the role of changes in the Polish- Turkish relations and their influence on the shift from the throne of Moldavian rulers, was established the realities of each board Moldavian rulers and their relationship with the Poles and Turks; revealed the nature and impact of the Moldovan diplomacy in the international relationship at the time.

The theoretical significance is to establish forms and models for study and researches the problems of history of international relations and their impact on the situation in Moldova for the time of its existence.

Practical significance. The results, conclusions and recommendations can be used for writing various papers and monographs on the history of diplomacy and the history of this period, which are important in the context of European integration of Moldova.

Implementation of scientific results. The results of this study, conclusions and recommendations of the author can serve as the basis for writing the synthesis of Romania, and Moldova, will be used to write textbooks, radio and television broadcasts, well as for writing works to promote the history of Moldova.

VALENTIN CONSTANTINOV
ȚARA MOLDOVEI ÎN CADRUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE
(1611–1634)

611.02 ISTORIA ROMÂNILOR (PE PERIOADE)

AUTOREFERAT
al tezei de doctor habilitat în istorie

Aprobat spre tipar 25.04.2019
Hârtie ofset. Tipar ofset
Coli de tipar 2,5

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 50 ex.
Comanda nr.450

Centrul Editorial-Poligrafic al UST
Str Gh. Iablocikin 5, Chișinău, MD 2069